

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ O.P.S. ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE

Autor práce: Zdeněk Černožorský
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s §47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Poděkování

Chtěl bych tímto poděkovat JUDr. Romanu Svatošovi, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce. Rovněž bych chtěl poděkovat za pomoc a cenné rady pracovníkům Preventivní informační skupině ÚO Policie ČR Příbram Bc. Monice Schindlové, DiS a Bc. Lence Pavlové a manažerovi prevence kriminality MěP Příbram JUDr. Milanu Fárovi za odbornou pomoc ve vztahu k preventivní činnosti MěP Příbram.

ABSTRAKT

ČERNOHORSKÝ, Z. *Prevence kriminality dětí a mládeže: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola regionálních studií, o. p. s., 2013 **69 s.**
Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Klíčová slova: delikvence, dítě, kriminalita, mládež, mladiství, prevence

Bakalářská práce řeší vysokou míru kriminality dětí a mládeže a možnosti její prevence, která by v současné době měla být jedna z priorit Policie ČR společně se složkami územní samosprávy. Zároveň práce definuje aspekty, které by měly přímo eliminovat a kontrolovat tuto trestnou činnost a vytvářet tak podmínky pro snižování kriminality dětí a mládeže. Bakalářská práce dále hodnotí množství a využití preventivních programů, a zda tyto programy jsou zejména ze strany policie správně směřovány v rámci besed k cíleným skupinám jednotlivých žáků základních a středních škol. Práce analyzuje a vyhodnocuje, zda preventivní programy důsledně působí na tyto skupiny, účinně přispívají k následnému snižování trestné činnosti a tím i k eliminaci vzniku nových pachatelů trestné činnosti.

ABSTRACT

ČERNOHORSKÝ Zdeněk. *Crime preventions of children and young people* :
Bachelor thesis. České Budějovice: The College of European and Regional Studies,
2013. 58 p. Supervisor: JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.

Key words: delinquenci, children, crime, youth, adolescents, prevention

This thesis addresses the high rate of criminality of children and youth and the possibility of its prevention, which would currently be one of the priorities of the police of the CZECH REPUBLIC, together with the components of the local authorities. At the same time work defines the aspects which should be eliminated, and to control this crime and thus create the conditions for reducing the crime rate of children and youth. Thesis also assesses the quantity and use of preventive programmes and whether these programs are, in particular, on the part of the police properly directed within the presentations to targeted groups of pupils of the primary and secondary schools. The work analyzes and evaluates whether preventive programs consistently applied to these groups can effectively contribute to reducing crime and thus to eliminate the formation of new perpetrators of crime.

OBSAH

Úvod	7
1 Cíle a metodika	9
2 Vývoj kriminality	11
2.1 Základní pojmy	11
2.2 Trestná činnost dětí a mladistvých	13
2.3 Pohled veřejnosti na kriminality	15
3 Kontrola kriminality	18
3.1 Trestní politika	18
3.2 Preventivní politika	19
4 Základní vlivy na prevenci kriminality	23
4.1 Vliv rodiny a školy na kriminalitu dětí a mládeže	25
4.2 Vliv ostatních souvisejících faktorů	27
5 Struktura prevence kriminality a úrovně preventivních aktivit	29
5.1 Obsahové členění prevence	30
5.2 Organizace prevence kriminality	32
5.3 Úkoly jednotlivých rezortů	33
6 Dotazníkové šetření	37
6.1 Charakteristika respondentů	37
6.2 Výsledky šetření	38
6.3 Diskuze	49
7 Prevence kriminality dětí a mládeže v Příbramském regionu	52
7.1 Spolupráce územních celků a policie	52
7.2 Statistické ukazatele trestné činnosti regionu Příbram	57
7.3 Preventivní programy zaměřené na děti	59
7.4 Besedy součástí prevence kriminality dětí a mládeže	61
Závěr	63

Úvod

V dnešní době je kriminalita zásadní problém, o který by se měl zajímat každý člověk a to z důvodu, že ať chceme či ne každý z nás je tímto problémem ovlivňován. Tím spíše, že tento problém se týká i nejvíce zranitelné skupiny lidí, a to jsou děti a dospívající mládež. Trestná činnost dětí a mládeže je jedna z forem kriminality, ke které je potřeba obrátit svoji pozornost a to zejména na mladší generaci, která by se v budoucnu měla postupně začleňovat více a více do naší společnosti a podílet se na spolurozhodování v důležitých sférách společenského života naší země. Motivy a příčiny, které vedou, v současné době mládež k protispolečenskému chování jsou rozmanité.

Posledních několik let je kriminalita dětí a mládeže úzce spjata se změnou společenského systému naší společnosti, kde se rapidně přehodnocují žebříčky hodnot, které jsou pro nás důležité, ale hlavně s výchovou v rodině, se zájmovou činností mládeže a co je nejdůležitější s využitím volného času současné mládeže. V neposlední řadě je pro mládež podstatné vybudování pozice a postavení v partě kamarádů a jako negativum volnější přístup k nepřebornému množství drog, pití alkoholu, přístup k obrazovým a tiskovým informacím, kde se často objevují témata o násilí a negativních vlivech, které na děti a mládež působí.

Téměř každý z nás se s tímto problémem již setkal ať z doslechu či osobně. Záleží na nás, jaký obrázek si o těchto skutečnostech uděláme a jakým způsobem si tyto jevy připustíme. Kriminalita dětí a mládeže začíná být v dnešní hektické době velice aktuálním problémem, který se dostává do podvědomí nás všech občanů hlavně díky medializaci, ale i zjištěním každého z nás. Jedná se o problém, který v současné době zaměstnává nejen policii, ale i jednotlivé rezorty našich ministerstev a to vzhledem k velkému rozšíření a závažnosti. Proto je nutné tomuto problému věnovat náležitou pozornost a neustále hledat nejrůznější možnosti jeho řešení. Na růstu kriminality dětí a mládeže mají velký vliv také dobré podmínky kriminogenních faktorů, protože roste hodně těch, kteří páchají trestnou činností opakovaně.

Kriminalita se stala součástí našeho každodenního života a naši společnost neustále trápí. Potencionálními oběťmi jsme vlastně všichni. Narůstá pocit ohrožení, bezpečnost občanů tímto ustupuje do ústraní. Celá veřejnost je právem nespokojená. Jsou ve velké míře narušována základní pravidla lidského soužití a komunikace mezi

lidmi. Kriminalita se jako celek vymyká kontrole jak společnosti, tak i orgánům, které by měly na tomto fenoménu pracovat a nějakým způsobem ho eliminovat. Dokonce se stala masovým společenským jevem. Představuje zcela reálné nebezpečí pro nás všechny a tato skutečnost se stává tím horší, čím méně se o tento problém zajímáme a čím méně podrobností a skutečností o tom víme. Úcta, slušnost, tolerance, ohleduplnost, jako by byly pro určitou část populace pojmy zcela neznámými. Měli bychom si uvědomit hodnoty, které jsou pro nás důležité, abychom si uvědomili i problémy, který narůstající s kriminalitou bezesporu rostou.

1 CÍLE A METODIKA

Hlavním cílem bakalářské práce je zabývat se v obecné rovině základními pojmy, zmapovat dostupné informace o preventivních programech tohoto druhu kriminality a pokusit se o zhodnocení jejího vývoje a současné situace. Dílčím úkolem bude vyhodnotit konkrétní formy preventivní činnosti pracovníků Preventivně informační skupiny Policie České republiky a MěP v dané problematice, vymežit součinnost a spolupráci s dalšími subjekty v rámci jejich působení a zhodnotit příčiny, podmínky a faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže. Jedním z úkolů BP je také zhodnocení preventivních programů, činností a besed, které jsou určeny pro mimoškolní aktivity, na kterých mají hlavní podíl rezorty ministerstev a samosprávy. Jejich role v těchto aktivitách je klíčová v působení na prevenci kriminality dětí a mládeže.

V bakalářské práci bude pomocí komparativní metody vyhodnoceno dostatečné nebo naopak nedostatečné působení preventivně výchovné činnosti Policie ČR v rámci svých preventivních programů působících na děti a mládež. Dalším dílčím úkolem bude také definovat konkrétní formy preventivní činnosti pracovníků Policie České republiky a MěP na daném úseku činnosti, vymežit součinnost a spolupráci s dalšími subjekty v rámci jejich působení a zhodnotit příčiny, podmínky a faktory ovlivňující kriminalitu dětí a mládeže. Pomocí komparativní metody budou vyhodnoceny jednotlivé preventivní programy a jejich vliv na trestnou činnost. Součástí práce je výzkumné šetření, které bylo provedeno formou dotazníků na základních a středních školách příbramského regionu, kdy potřebné údaje byly zjištěny z řad žáků těchto škol.

Práce analyzuje kriminalitu dětí a mládeže v návaznosti na preventivní programy, které jsou poskytovány Policií České republiky a ostatními složkami v rámci územní samosprávy a občanskými sdruženími. Rovněž zkoumá vliv těchto programů na děti školního věku a mládeže, protože děti by měly být důsledně s těmito programy seznamovány vzhledem k rostoucímu stavu kriminality mládeže. Preventivně informační skupiny by měly charakterizovat jednotlivé programy a následně vymežit druhy programů dle věku a tyto dále směřovat k jednotlivým skupinám dětí a mládeže, aby byla prevence co nejúčinnější. Prvořadým úkolem této skupiny je práce s dětmi školního věku a rovněž i mládeže na středních školách

a učilištích, což by mělo velkou měrou přispívat, anebo alespoň eliminovat vzrůstající trend trestné činnosti dětí a mládeže.

V bakalářské práci jsou charakterizovány kriminogenní faktory, které dospívajícího jedince ovlivňují, specifiky kriminality mládeže a význam prevence kriminality dětí a mládeže. Teoretická část bakalářské práce je zaměřena na vysvětlení některých základních pojmů spojených s uvedenou problematikou. Dále jsou zde popsány druhy kriminálního prostředí a nejen policejní složky, které se fyzicky podílí na prevenci kriminality, ale i vymezení činností aktivit dalších spolupracujících státních i nestátních institucí. S těmito subjekty souvisí především preventivní činnost, která je jedním z hlavních úkolů uvedených subjektů. Rovněž je charakterizována prevence jako celek, dále pak její formy, členění, druhy preventivních opatření a třídění prevence podle jednotlivých metod a úrovní aktivit. V další části práce je popsán vývoj kriminality dětí a mládeže v teritoriu územního odboru Příbram, uvedení metod a postupů při aplikaci preventivních programů, jako boje proti kriminalitě a následně vyhodnocení, zda jsou preventivní aktivity a preventivní programy účinnou metodou vedoucí k eliminaci trestné činnosti dětí a mládeže a v neposlední řadě spolupráci s dalšími zainteresovanými subjekty.

Při tvorbě této bakalářské práce byla využita odborná literatura, která je uvedena v závěru práce. Existuje však ještě mnoho publikací, které se tímto sledovaným tématem zabývají. Další důležité informace bakalářská práce čerpá z tisku, internetu i časopisů.

2 VÝVOJ KRIMINALITY

Nejrozšířenější formou zkoumání kriminality jsou statistiky kriminality, proto je nutno se jimi neustále zabývat a vyhodnocovat je. Statistiky ukazují, že během minulých desetiletí se kriminalita v řadě států stala masovým sociálním jevem. Koncentruje se zejména do velkých měst a průmyslových aglomerací. Zvyšuje se brutalita, bezohlednost a také podíl prvopachatelů. Je zřejmá silná agresivita, touha po ničení majetku a likvidaci osob. Roste počet osob, pro které se zisk z kriminality stal, pravidelným zdrojem příjmu. Vážným problémem jsou profesionální a organizované zločiny. U těch profesionálních je zločincem člověk, který páchá trestné činy jako každodenní zaměstnání, získává při tom značnou dovednost a těší se určitému postavení mezi ostatními zločinci. Někteří profesionální zločinci se specializují např. na vloupání, únosy, kapsářství a drobné krádeže v obchodech. Tyto osoby mohou prostřednictvím svých dovedností zmenšit pravděpodobnost svého dopadení. Výsledkem je, že někdy mohou mít ve svých zvolených profesích i dosti dlouhou kariéru. Za organizované zločiny lze považovat práci skupiny, která organizuje vztahy mezi různými zločineckými podniky, které se ve velkém zabývají obchodem s drogami a dalšími cennostmi, prostitucí a gamblerstvím.

Organizovaný zločin ovládá svět ilegálního obchodu. Na růstu počtu mladistvých pachatelů mají vliv také příhodnější podmínky pro působení kriminogenních faktorů, když roste zejména počet těch, kteří páchají trestnou činností opakovaně. Ze zkušenosti kriminalistů vyplývá, že až 60% těch, kteří spáchali svůj první trestný čin před dosažením osmnáctého roku věku, spáchá v budoucnosti další trestný čin a až 20% těch, kteří byli odsouzeni k trestu odnětí svobody, spáchá do dvou let od propuštění stejný trestný čin¹⁾

2.1 Základní pojmy

Delikvence je širším pojmem než kriminalita, obecně označující protiprávní jednání. Delikvence je také charakterizována jako antisociální chování, které může nebo nemusí být spojeno s právními důsledky, při němž delikvencí se zpravidla

1) GJURIČOVÁ, J., Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, č. 1, příloha 1, s. 4.

rozumí mírnější porušení právních nebo morálních norem, zejména dětmi nebo dospívajícími, zatímco termínu kriminalita se používá již pro závažnější přestupky a trestné činy u dospělých.

Kriminalita (criminality, zločinnost) je veškerá trestná činnost (i ta, kterou spáchaly osoby trestně neodpovědné, tedy mladší 15 let nebo nepřičetné). Trestný čin je definován v §13 zákona číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „trestní zákoník“) a to následovně: Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný čin a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.²⁾ Kriminalita je speciálním případem deviace.

Dítětem se podle zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „zákon o soudnictví ve věcech mládeže“) rozumí osoba mladší 15 let. „Dítětem mladším patnácti let je ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku.“ (§2 písm. c) zákon o soudnictví ve věcech mládeže)³⁾ Protiprávní čin spáchaný dítětem se nazývá **čin jinak trestný**.

Mladistvý je definován v §2 písm. d) zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. „Mladistvým je ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku. „Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá **provinění**.“ Mladiství jsou ze zákona trestně odpovědní s jistým omezením a to, že pokud nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Dopustí-li se mladistvý uvedený v odstavci 1 činu jinak trestného nebo není-li, z jiných zákonných důvodů trestně odpovědný lze vůči němu použít vedle ochranných opatření obdobně postupů a opatření uplatňovaných podle tohoto zákona u dětí mladší 15 let.⁴⁾

Mládež je podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže chápána jako děti mladší patnácti let a mladiství.

²⁾ ČESKO. Trestní zákoník, Zákon č. 40, ve znění zákona č. 306/2009 Sb. ze dne 1. ledna 2010, tarif. In. *Sbírka zákonů Česká republika 2009*, částka 11, s. 12.

³⁾ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června. 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika. 2003*, částka 79, s. 18.

⁴⁾ ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června. 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika. 2003*, částka 79, s. 19.

Prevence (z lat. *praevenire*, předcházet) znamená soustavu opatření, která mají předcházet nějakému nežádoucímu jevu například nemocem, drogovým závislostem, zločinům, nehodám, neúspěchu ve škole, sociálním konfliktům, násilí, ekologickým katastrofám a podobně. Potřeba preventivního přístupu k sociálně patologickým jevům je dána praxí. Ukazuje se, že se až nápadně opakují některá osobnostní témata a sociální důsledky, podmínky, za nichž daný jev vzniká i způsoby, jakými na ně společnost reaguje.⁵⁾ Taková opatření se nazývají **preventivní**.

Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty, směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Jedná se o opatření sociální prevence, situační prevence, včetně informování veřejnosti o možnostech ochrany před trestnou činností a pomoci obětem trestných činů. Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí.

2.2 Trestná činnost dětí a mladistvých

Trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech liší od trestné činnosti ostatních věkových skupin pachatelů. Je to dáno stupněm psychického a somatického vývoje, vlastnostmi, zkušenostmi i motivy k páchaní trestné činnosti. „Tak co proved ten metrovej pachatel?“ Ironická, shovívavá, ale i přezíravá otázka, s níž se může setkat kriminalista předvádějící před vyšetřovatele dvanáctiletého chlapce zadrženého v obchodním domě při krádeži drahých sportovních bot. Otázka, která přesně předznamenává vývoj případu. Vyšetřování bude přerušeno pro nízký věk pachatele. Nikdo se nebude zabývat tím, proč chlapec kradl, nikdo nebude pracovat s ním ani s jeho rodinou. Otázka, která je-li opakována příliš často, musí nutně frustrovat kriminalistu z pocitu zbytečné práce. A chlapec? Ten třeba zanedlouho ukradne něco jiného. Nic se přece nestalo. Několik let muže mít štěstí,

⁵⁾ BÁRTLOVÁ, S. MOULISOVÁ, M. *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*, Brno, 2004. s. 246.

několik let bude utvrzován v pocitu beztrestnosti, v přesvědčení, že na něj nikdo nemá. Jednoho dne, to už bude částečně trestně odpovědný, se štěstí obrátí. Policie ho zadrží – řekněme v souvislosti s vykrádáním aut – tentokrát dostane podmínku. Podruhé už půjde do vězení. Cesta po kriminálech začala.⁶⁾

Je zřejmé, že veřejnost vidí v kriminální kariéře dětí chybějící včasnou intervenci a nedostatečnou práci s rodinou mladého delikventa. J. Halámková v Trendech sociálně patologických jevů poukazuje na to, že“ od roku 1997 u mladistvých a od roku 2000 u dětí mladších 15 let lze sledovat dlouhodobý a poměrně výrazný pokles registrovaných provinění a činu jinak trestných.⁷⁾

Přesto je třeba trestnou činnost dětí a mladistvých držet v určitých mezích a snažit se ji i nadále snižovat. Během posledních let byla totiž v trestné činnosti mládeže zaznamenána řada kvalitativních změn. Při páchání je zřejmá rostoucí agresivita, brutalita, šikana, trestná činnost spojená s různými druhy závislostí. Dominuje u nich majetková trestná činnost. K výraznému počtu vyšetřovaných dětí dochází v oblasti násilné trestné činnosti. Specifický je u mládeže i způsob páchání kriminálního deliktu a výběr objektu napadení. Jde do značné míry o improvizaci ve vzniklé situaci, která s klesajícím věkem postrádá originalitu a nápaditost. Často jednají po vzoru představitelů akčních filmů. Improvizace je také jedním z důvodů, proč se děti při páchání kriminálního deliktu dopouští mnohem závažnějšího trestného jednání, než zamýšlely. Často mladí páchají zločiny ve skupině. Nedostatek fyzické síly nahrazují různými zbraněmi, vyhrožováním poškozenému. Zcizují věci, které momentálně potřebují. Způsob provedení vyznačuje jednoduchost, nekoordinovanost a neúměrné ničení až vandalismus na místě činu.⁸⁾

Kriminalita dětí a mladých lidí je velkým problémem. Každá z institucí má zájem na tom, aby se mladý pachatel napravil, způsobené škody nahradil, opětovně se zařadil do společnosti a vyhnul se recidivě. Ale především pachatel by se měl stát

⁶⁾ BÁRTLOVÁ, S., MOULISOVÁ, M., *Sociální patologie: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Brno 1998. s. 29.

⁷⁾ ZAPLETAL, J., KOŤA, J., *Prevence kriminality: integrace školní a sociální*. vyd.3., Praha, 2008, s. 84.

⁸⁾ GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činností dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, příloha 1, s. 3.

⁹⁾ BÁRTLOVÁ, S., MOULISOVÁ, M., *Sociální patologie: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Brno 1998. s. 17.

subjektem přiměřeně odpovědným za své činy, za svoji nápravu. Je potřeba, aby mladý člověk negativní jevy rozpoznal a dokázal je eliminovat.⁹⁾

2.3 Pohled veřejnosti na kriminalitu

Vývoj kriminality má celou řadu příčin. Preventivní postup proti kriminalitě proto předpokládá hlubokou analýzu těchto příčin. Jednou z možných analýz kromě statistik je pohled veřejnosti na tuto problematiku. V roce 2006 Institut pro kriminologii a sociální prevenci, provedlo průzkum veřejnosti, kdy bylo dotazováno celkem 1100 občanů ČR starších 15 let. Výběr respondentů byl proveden kvótním způsobem, přičemž kvótními znaky bylo v tomto případě pohlaví, věk, vzdělání, kraj a velikost místa bydliště. Srovnání výběrového souboru se souborem základním (tedy s veškerým obyvatelstvem České republiky starším 15 let). Je zřejmé, že vztah veřejnosti k prevenci kriminality a povědomí o cílech, obsahu a zaměření jsou zatím poměrně nejasné. Je proto nezbytné zjišťovat, jaké názory na kriminalitu a její prevenci občané skutečně zastávají. Výzkum veřejného mínění umožní nahlédnout do názorů občanů a může odhalit shody, ale i rozdíly mezi názory odborníků a veřejností.¹⁰⁾

Z pohledu veřejnosti je zřejmé, že chování lidí je ovlivněno především jejich špatnou výchovou tedy v patřičně nezvládnuté socializaci. Tato tendence se nejzřetelněji ukazuje při porovnání síly vlivu špatné výchovy s vlivem špatných rozených povahových vlastností. Byly zjišťovány názory respondentů na stav a vývoj kriminality, na příčiny vzniku zločinnosti a na preventivní metody, kterými je více či méně vhodné rozvoji kriminality čelit. V této souvislosti byli respondenti dotazováni, odkud čerpají své znalosti o kriminalitě v naší společnosti, o jakých preventivních akcích jsou informováni a jak hodnotí vývoj a současný stav ve vybraných oblastech antisociálního jednání. Část výzkumu byla zaměřena na viktimologickou problematiku, tj. na otázky spojené s faktickým napadením respondentů kriminalitou, na jejich obavy z tohoto ohrožení a ochotu oznámit trestnou činnost policii. Z druhé strany byla sledována četnost ochranných opatření, kterými respondenti zabezpečují své domácnosti. Výzkum se dotkl i problematiky názorů respondentů na

¹⁰⁾ GJURIČOVÁ, J., Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, příloha 1, s. 6.

odpovědnost státu a jednotlivců za některé oblasti osobního a společenského života. Stranou pozornosti nezůstaly ani otázky vztahu a důvěry respondentů k orgánům ochrany práva (především k Policii ČR). Neméně důležitou částí výzkumné akce byly dotazy na ochotu respondentů zapojit se v současných životních podmínkách do preventivní práce. Byly kladeny otázky, které směřovaly jednak k obecné ochotě podílet se na preventivní práci, jednak ke způsobu, formě a frekvenci tohoto možného zapojení.¹¹⁾ Kriminogenní vlivy jsou podle dotázaných respondentů intoxikace pachatelů, dále násilí v médiích, alkoholismus, korupce státních úředníků a policie, nezaměstnanost, lhostejnost ve společnosti, výkon trestního soudnictví, špatný příklad politiků, bezdomovectví a uvolněná výchova v rodině. Naopak nejmenší negativní vliv na současnou úroveň kriminality má dle respondentů způsob výchovy ve škole a rozvodovost. Hodnocení určitě souvisí i s věkem dotázaného, např. senioři byli přesvědčeni o negativním působení mediálního násilí, vyzdvihovali neúctu k právním normám, uvolněnou výchovu v rodině a konzumní životní styl. Mladí lidé zase přikládali větší význam fenoménům bezdomovectví a chudobě. Tyto postoje mohou významně ovlivňovat ochotu občanů ke spolupráci a podpoře preventivních činností, které tyto instituce zajišťují. Nejlépe občané vnímali činnost dopravní policie a poté službu kriminální policie a vyšetřování. Městská policie byla ve výzkumu posuzována méně příznivě než složky policie státní. Nejhůře byla ohodnocena činnost soudů.¹²⁾

Nejvíce se respondenti obávali vloupání do svého bytu či domu. Tento delikt je vnímán jako masivní zásah do nejintimnější sféry každého člověka. Zhruba každý pátý respondent se dostal do situace, kdy mu někdo usiloval o majetek. Častěji byli ohroženi obyvatelé velkých měst a mladší respondenti. Mezi další znepokojivé trestné činy patří podle nich kapesní krádeže, krádeže vozidel, vandalismus, loupeže a ublížení na zdraví. Za nejvíce problémová místa jsou podle dotázaných okolí hospod, heren a diskoték, poté také neosvětlená a málo frekventovaná místa. Aby mohl celý trestněprávní aparát plnit svou základní funkci, tj. řešit trestnou činnost, musí o protiprávních činech vědět. Hlášená kriminalita je jedním ze základních východisek úvah o stavu a dynamice kriminality v zemi. Velké množství činů není

¹¹⁾ VEČERKA, K., MOULISOVÁ, M., *Občané o kriminalitě a prevenci: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Praha, 2007. s. 53.

¹²⁾ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004. s. 67.

nikdy ohlášeno. Nejčastější příčina neohlášení je nedůvěra v úspěch policejní práce a malá závažnost skutku, dále pak strach z odplaty pachatele. Občané mají zájem o informace o preventivních opatřeních a záměrech do budoucna. Závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění hovoří o tom, že o důležitosti preventivní práce je přesvědčena zhruba polovina dotázaných, v nějaké preventivní práci by se byla v současnosti ochotna angažovat jedna pětina respondentů. Respondenti soudí, že se kriminalita i výskyt dalších asociálních jevů zvýšil, za hlavní zdroj těchto jevů považují vliv alkoholové a nealkoholové toxikomanie a ukazování násilí v médiích. Dotázaní chápou, že hlavní odpovědnost za ochranu jejich majetku spočívá především na nich samotných, větší úlohu státu spatřují v oblasti ochrany před násilnými činy. Respondenti věří nejvíce preventivním programům, které snižují úroveň nezaměstnanosti, zvyšují dosažitelnost pomoci v nouzi (policisté v ulicích a bezpečnostní kamery), dále programům směřujícím k aktivizaci rodičů při správné výchově, programům léčení drogových závislostí a též aktivitám nejrozličnějších dětských a mládežnických organizací.¹³⁾

Výzkum potvrdil tu skutečnost, že prevence je velmi důležitá a že zásadním způsobem přispívá ke snižování jak majetkové, tak i násilné kriminality. Jako účinné toto vidí nadpoloviční většina dotázaných. Nejvíce by si přáli, aby šlo více policistů do ulic a aby bylo více programů směřujících ke snižování nezaměstnanosti. Veřejnost vcelku vnímá, že mezi nezaměstnaností a vznikem kriminálního jednání existuje silná příčinná souvislost. Stejně tak vidí nutnost silné policejní přítomnosti v ohrožených oblastech. Jako další důležité preventivní programy jsou podle respondentů kamerový systém, léčba drogových závislostí a větší postih pro rodiče, kteří zanedbávají výchovu. Nejstarší skupina dotazovaných spoléhá na zvyšování kapacity věznic a zároveň tato skupina obyvatel málo podporuje např. stavbu sportovišť pro mládež. V dotazníku byla i otázka zaměřená na vlastní zkušenosti s konkrétními preventivními programy. Ukázalo se, že obecné povědomí je jen velmi malé. Jen desetina dotázaných uvedla konkrétní program. Většinou čerpali informace z televize, tisku a teprve v poslední řadě z rozhlasu.¹⁴⁾

¹³⁾ VEČERKA, K., MOULISOVÁ, M., *Občané o kriminalitě a prevenci: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*, Praha, 2007. s. 79.

¹⁴⁾ JEDLIČKA, R., KOŤA, J., *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha, 1998. s. 136.

3 KONTROLA KRIMINALITY

Co si lze představit pod pojmem kontrola kriminality? Vystihuje vzájemnou vyváženost represe, tj. potlačení a prevence neboli předcházení. Kontrolovat kriminalitu znamená držet ji v určitých mezích. To lze buď snižováním kvantity kriminality, tj. zastavením růstu nebo snižováním kvality kriminality (např. závažnosti a nebezpečnosti spáchané kriminality) anebo dekriminací, to znamená přesunem do oblasti práva správního. Kontrola kriminality se realizuje prostřednictvím kriminální politiky dvěma subsystemy, trestní politikou a preventivní politikou.

Trestní politika uplatňuje trestní postih, a to represí. Reaguje až po spáchání trestného činu. Represe obvykle závažným způsobem zasahuje do života občana, proto je upravována zákony. Podílí se na ní v rozsahu stanovených kompetencí všechny složky systému trestní justice. Spadá sem činnost policie, orgánu vyšetřování, státních zastupitelství a soudu. **Represe** souvisí s uplatněním násilí jako odvety nebo stylu donucení. Je až tou poslední formou boje s trestnou činností, ale problém příčin a podmínek jejího páčání neřeší. Sama o sobě se ukazuje jako nedostatečně účinná a navíc nesmírně nákladná. Pojetí trestu jako odplaty nemůže úspěšně řešit problém kriminality. Je přece všeobecně známo, že násilí plodí zase jen násilí. Z toho je zřejmé, že samotná odplata nikdy nemůže být prostředkem účinné ochrany společnosti.¹⁵⁾

3.1 Trestní politika

Trestní politika zaznamenala ve druhé polovině devadesátých let 20. století řadu změn. Jednalo se především o posílení zásad humanismu v přístupu k delikventním osobám, včetně zrušení trestu smrti a jeho nahrazení trestem odnětí svobody na doživotí, dále zakotvením zákazu krutého a nelidského zacházení, jakož i zákazu ponižování lidské důstojnosti při zajištění výkonu trestu a v neposlední řadě též zakotvení nových forem, tzv. alternativních trestů. Jedná se o určitou alternativu

¹⁵⁾ CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páčána na mládeži*. vyd.2, Praha, 1998. s. 96.

ve vztahu k trestu odnětí svobody, který může být v odůvodněných případech nahrazen jinou sankcí. Jde o vytváření určitého filtru, který propustí k řízení před soudem jen část pachatelů závažných trestných činů a rozšíření škály při trestání pachatelů. Může se jednat o podmíněně odložený výkon trestu s probačním dohledem, peněžitý trest, obecně prospěšné práce. Tyto tresty pachatele nezabavují zcela svobody, ale částečně zbavují nebo omezují jeho práva. Mezi nesporné výhody těchto trestů je snazší možnost dosažení výmazu dotčeného odsouzení z výpisu Rejstříku trestu. V souvislosti s postihem pachatelů trestných činů nelze pominout ani zákonné možnosti upuštění od potrestání.¹⁶⁾

3.2 Preventivní politika

Dne 14. prosince 2011 Vláda České republiky vydala usnesení č. 925 týkající se Strategie prevence kriminality v České republice na léta 2012 až 2015. V souladu s touto strategií (dále jen „Strategie“) je systém prevence kriminality založen na třech úrovních – republikové, krajské a lokální (obecní). Jednotlivé úrovně se liší svým teritoriálním vymezením, typem realizátorů, mírou kompetencí klíčových partnerů, postupy při zpracování analýz, zpracováním rozdílných koncepčních materiálů a způsoby vyhodnocování své činnosti. Liší se také nároky na personální obsazení a na míru zapojení a odpovědnosti zúčastněných subjektů. Lokální úroveň tvoří síť všech obcí v ČR, které za splnění dále stanovených podmínek mají možnost v období let 2013 až 2015 předkládat prostřednictvím místně příslušného krajského úřadu žádosti o dotace v oblasti prevence kriminality na realizaci Programu prevence kriminality obce.

Druhým subsystémem kontroly kriminality je preventivní politika. Jedná se o aktivní opatření zaměřená do budoucna, která se snaží eliminovat sociálně patologické jevy a snižovat motivy a příležitosti k páchání trestných činů. Jejím cílem je tedy zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality. Na problematiku prevence kriminality dětí a mládeže se soustředí rezorty zabývající se především rodinnou politikou, vzdělávací politikou, zaměstnaneckou politikou a zdravotní politikou. Úroveň spolupráce a komunikace mezi institucemi, které se zabývají

¹⁶⁾ MINISTERSTVO VNITRA, policejní prezidium České republiky, *statistický výkaz za období od 10. 10. 2012 do 31. 3. 2013 – Česká republika*. [online] 2012> [cit. 2013-2-01]. Dostupný na [www<http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls>](http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls).

problémovou mládeží je založena na kvalitě osobních vztahů a nikoliv na systémové provázanosti. Ohrožené mládeži je věnována celá řada dílčích projektů, věnuje se jí celá řada subjektů a je na ni věnováno velké množství finančních prostředků. Děti a mladiství jsou v rámci preventivních programů nejvíce podporovanou skupinou.¹⁷⁾

Preventivní politika představuje ofenzivní strategii kontroly kriminality, jež spoléhá především na nerepresivní prostředky. Zabývá se eliminací sociálně patologických jevů a snižováním motivů a příležitostí k páčání trestných činů. Okruh subjektů preventivní politiky zahrnuje mimo orgány činné v trestním řízení - systém justice, policie, státní zastupitelství, soudy a vězeňství i další instituce např. nerepresivní orgány veřejné správy, zájmová sdružení občanů, církve a podnikatelské subjekty. Systém prevence kriminality v České republice je budován na pěti pilířích, subjektech.

První pilíř tvoří resortní programy prevence kriminality, které vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ústředních orgánů státní správy. Vycházejí z věcné působnosti jednotlivých ministerstev, obohacují jejich běžné činnosti o nové prvky a přístupy a ovlivňují tvorbu příslušné legislativy. Resorty se ve svých preventivních programech zaměřují především na zkvalitňování trestní politiky, rodinné politiky, vzdělávací politiky, politiky týkající se mládeže a zaměstnanecké politiky. Prevence kriminality je s ohledem na své postavení řízena u vyšších samosprávných celků čistě v samostatné působnosti. Znamená to tedy, že se kraje řídí jen právním řádem a další interní akty státu mají pouze doporučující charakter. Samostatná působnost krajů je uvedena v zákonech jednak příkladným výčtem a dále jako péče v územním obvodu kraje v souladu s místními předpoklady a zvyklostmi o komplexní územní rozvoj, zejména o vytváření podmínek pro rozvoj sociální péče a pro uspokojování potřeb ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje a ochrany veřejného pořádku.¹⁸⁾

Druhý pilíř tvoří preventivní programy realizované samosprávnými orgány měst a obcí. Jedná se například o program Bezpečná lokalita. Tento program přispívá k postupné pozitivní změně v chování obyvatel k vlastnímu i společnému majetku a jeho následné ochraně. Program vhodně doplňuje ostatní programy prevence

¹⁷⁾ GJURIČOVÁ, J., Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*, 1999, č. 5, příloha 1, s. 3.

¹⁸⁾ GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, příloha 1, s.

kriminality na místní úrovni především zájmem a iniciativou konkrétních občanů řešit bezpečnostní otázky a situace zdola. Obce a města v rámci své pravomoci realizují programy, které jsou přínosem zejména pro obyvatele obce či města. Jde například o budování kamerových systémů parkovišť a rizikových oblastí, rozšiřování a zkvalitňování veřejného osvětlení, napojování důležitých objektů na pulty centralizované ochrany a další projekty, které operativně vyplynou podle situace a potřeb té či jiné lokality.¹⁹⁾

Třetím pilířem jsou aktivity bezpečnostních složek, včetně vzniklých specializovaných Preventivně informačních skupin PČR. Tyto skupiny byly zřizovány od devadesátých let minulého století za účelem komunikace policie s veřejností dále jen (PIS). Společnost je díky nim informována o práci policie prostřednictvím médií a současně o možnostech ochrany před trestnou činností, což má preventivní charakter. Mají zohledňovat při své činnosti všechny aspekty ovlivňující bezpečí občana, odhalovat příčiny a reagovat na okolnosti, které tvoří nežádoucí bariéry mezi policií a veřejností. Vychází při své práci i z potřeb jednotlivých služeb policie a z celkové bezpečnostní situace v teritoriu. Působí v oblasti informační, poradenské, prezentační, analytické a dokumentační. Současně by PIS měly vytvářet informační materiály preventivního charakteru podle potřeb daného regionu a zaměřovat se na vytváření komplexního „obrazu o firmě“ směrem k veřejnosti a médiím. Pracovníci PIS zpracovávají a distribuují také letáky, brožury, bulletiny, pořádají prezentační akce pro veřejnost. Jejich práce a problematika je rozebrána v další části této práce.²⁰⁾

Postupně se staly i realizátory primárních preventivních programů především zaměřených na obvyklou cílovou skupinu – děti a mládež. Tyto preventivní aktivity realizují formou přednáškové a besední činnosti. Na základě velké poptávky po možnostech ochrany majetku před odcizením a poškozováním zadaly zřizovat poradenské místnosti.

Čtvrtým pilířem naplňují programy nevládních institucí, tzn. občanské iniciativy, nadace, náboženské organizace, masmédia. Tyto instituce a organizace poskytují sociální služby, krizovou intervenci a sportovní či jinou zájmovou volnočasovou

¹⁹⁾ GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, příloha 1, s. 3.

²⁰⁾ GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, příloha 1, s. 9.

činnost. Jednotlivé projekty těchto organizací jsou finančně podporovány dotačními prostředky jednotlivých rezortů.²⁰⁾

Pátým pilířem jsou preventivní aktivity podnikatelských subjektů, např. bezpečnostní služby, pojišťoven, firem zabezpečovací techniky, komerčních detektivních a bezpečnostních služeb. Tyto subjekty se zaměřují zejména na oblast situační prevence a na podněcování občanů k využívání technického zabezpečení majetku a ochrany života a zdraví občanů.²¹⁾

Odpovědnost za organizaci, koordinaci a metodiku prevence kriminality a integraci preventivních programů uvnitř jednotlivých pilířů má Republikový výbor pro prevenci kriminality, který spadá pod Ministerstvo vnitra ČR. Předmětem jeho činnosti je vytváření koncepce preventivní politiky Vlády ČR a její konkretizace na úrovni místní. Současně schvaluje žádosti o dotace na projekty prevence kriminality předložené městy. Provádí analytickou činnost a na jejím základě podává návrhy na vyhlášení programu prevence kriminality. Spolupracuje také se zahraničními partnery.

²¹⁾ GJURIČOVÁ, J. Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, č. 1 Příloha 1, s. 8.

4 ZÁKLADNÍ VLIVY NA PREVENCI

Na prevenci kriminality a eliminaci mladistvých pachatelů má kromě vnitřních dispozic člověka vliv i okolní prostředí. To znamená bydlení, rodina, náhradní rodinná péče, škola, party, média a v neposlední řadě i drogy, které nás čím dále více obklopují a s nimiž děti přicházejí do styku.

Při prevenci kriminality je neméně důležité zabývat se prostředím, které jedince velice a zásadně ovlivňuje. Vedle analýz kriminologických, sociologických, psychologických i ekonomických se začínají objevovat analýzy urbanistické a architektonické, studující životní prostředí a sociální ekologii. Hledá se souvislost mezi materiálním prostředím města a sociálním prostředím různých skupin. Je jasné, že váha faktoru prostředí je menší ve srovnání s faktory psychologickými a sociologickými. Přesto je možné promyšlenou tvorbou prostředí kriminalitu účinně snižovat. Prozatím se nejlépe osvědčil přístup čím dříve, tím lépe. Je to jeden z mála závěrů, nad kterým se shodují výzkumy prováděné kdekoli na světě. Výchovné nebo nápravné programy pro teenagery příliš úspěšné nejsou, kdežto za daleko efektivnější jsou považována opatření u dětí mladších osmi let. Největší nadějí na úspěch má včasné rozpoznání problému a speciální výchovné působení už u tříletých nebo dokonce i mladších dětí.²²⁾

Více zločinů je hlášeno ve velkoměstských celcích než v menších městech a venkovských oblastech. V městském prostředí existuje cosi, co je mu dáno a co zapříčiňuje zločinnost. Naučení se zločinnému chování se odehrává v malých sociálních skupinách. U nich je delikventní chování formou protestu nebo jakousi reakcí na normy středních vrstev společnosti. Jedním z faktorů kriminality je vysoká migrace na sídlištích. Dominuje zde anonymita. Vznikají mladistvé gangy, děti se zde musí prosadit. Nejdříve začínají drobnými krádežemi, pak pomáhají při závažnější kriminalitě, prodávají drogy atd. Dlouhodobě se zde střetávají se zločineckým systémem. Překonávají obtíže rvačkami či pitím. Díky urbanizaci došlo k vytvoření prostoru pro setkávání neznámých, každý se seznámí s rolí cizince, vytvořily se prostory s extrémně nízkou sociální kontrolou, ohniska patologie. Izolace, pasivita vůči cílům a společenským iniciativám se stala běžným jevem.

²²⁾ Problémová mládež, článek *Časopis 100+1*. [online]. 2008, č. 9 [cit. 2013-02-02]. Dostupné z WWW: <<http://www.stoplus.cz/archiv/mladez.html>>.

Úpadek ulic jako živého prostoru přispívá k úpadku měst a snižuje bezpečí v nich. Rodinám s dětmi byly přiděleny malometrážní byty, kde není možnost hrát si. Lidé využívají výtahy, a tudíž se málo setkávají se svými sousedy. Okolo domů jsou velké plochy, za které není nikdo odpovědný. Na trestný čin nemusí být vynakládáno příliš mnoho sil. Velice špatně působí i některé fyzikální podmínky, a to znečištění, nadměrný hluk, monotónnost sídlišť.

Podle K. Schmeidlera vykazují vysokou míru kriminality či deviantního chování výškové budovy, nepřehledné vchody, výtahy, haly, schodiště, podzemní garáže a chodby. Hmotné prostředí má silný vliv na utváření charakteru osobnosti, neboť je to něco, co nás neustále obklopuje, v čem se pohybujeme a v čem žijeme. Je potřeba možnosti volby, kde bude jedinec bydlet, kde bude pracovat a kde bude relaxovat. Architektura se musí vyznačovat podmínkami pro rozvoj individuality člověka. Jde o to, aby v městských čtvrtích nedocházelo k absolutnímu vylidnění především v noci, což je problém např. obchodních zón. Městský prostor by měl být přehledný, v noci pokud možno dostatečně osvětlený. Každá stavba by měla být dostatečně zabezpečena, např. vchodovými dveřmi, bezpečnostními systémy, signalizací. Důležité je, aby sídliště bylo navrhuto tak, že by měl každý přehled, co se děje, znal své sousedy. Zkrátka, aby se odstranila anonymita měst. Je třeba vytvářet různorodou skladbu bytu, aby zde bylo zastoupení všech věkových skupin. Měly by existovat plochy, ke kterým by měli mít obyvatelé takový vztah, jako by jim bezprostředně patřily, např. předzahrádky. Plocha, která nikomu nepatří, je opomíjena, vzrůstá zde vandalismus. Ploty, určité typy keřů a architektonická znamení jsou příklady definice hranic, určení může být fyzické či symbolické. Určitá osoba musí být schopna poznat, že se pohybuje z veřejného do privátního prostoru.²³⁾

Je důležité vytvořit příjemné a nedeprimující prostředí, kde si hlavně mladí mohou smysluplně ventilovat energii, např. mezibloková hřiště vzniklá využitím betonových ploch nebo prostředí, které si mohou lidé sami přetvářet (volné plochy pro grafity). Často postačí zcela malé změny, např. osvětlení, vysázení zeleně, pěší cesty, ty mohou být dokonce užitečnější než komplikované teorie.

²³⁾ SCHMEIDLER, K., Životní prostředí města a sociální patologie *Policista*. 2005, roč. 11, příloha, s. 10.

4.1 Vliv rodiny a školy na kriminalitu mládeže

Představa rodiny jakožto systému se zakládá na jednoduchém a dobře ověřeném poznatku: Prvky neboli elementy systému netvoří jednotliví lidé sami o sobě, nýbrž lidé ve vzájemných vztazích a vzájemné součinnosti. Systém je tedy něco víc než pouhý součet jeho prvků, má svůj vývoj a svou životní dynamiku. Rodinu tedy nelze poznat jen ze znalosti jejích jednotlivých členů, neboť chování jednoho každého ovlivňuje všechny ostatní.²⁴⁾

K nejčastějším příčinám, které vedou k páchání kriminálních deliktů, lze řadit nedostatečnou výchovu v rodině, která je základem a má určující význam při formování osobnosti mladého člověka i pro jeho mravní vývoj. Mladý člověk si má z rodinné výchovy především odnášet do života správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám. Neplní-li rodinná výchova takovou funkci, jsou tím dány větší předpoklady pro vznik kriminogenního prostředí. Rodina je nenahraditelnou institucí, která plní úlohy výchovy mladého člověka. Na výchově se jistě podílejí i jiné instituce, např. škola, ale rodina zůstává stále prioritní. Dítě má trávit převážnou část dne v rodinném prostředí, kde je vystaveno veškerým vlivům.²⁵⁾ Děti, které vyrůstají v neúplných rodinách, stále přibývá, ve většině těchto rodin je jediným pečovatelem matka, přibývá také dětí vyrůstajících s nevlastními rodiči a zvyšuje se také počet tzv. „sociálních sirotků“, tedy dětí, které sice své biologické rodiče mají, ale tito nejsou schopni či ochotni o dítě pečovat. Křehkost rodiny musejí soudobé státy kompenzovat ochranou dítěte v případech vážných rozepří mezi partnery, resp. v době jejich rozchodu a budovat systémy náhradní rodinné péče.²⁶⁾

Dalšími nakažlivými kriminogenními faktory je neúspěch dětí, jejich přetížení, odpor vůči autoritě, neodpovědnost a egoismus. Rizika také zvyšuje nezaměstnanost rodičů, stres a disharmonické prostředí. Základem úspěchu prevence kriminality dětí a mládeže je včasné působení na osobnost člověka jako takovou a to již v útlém dětství. Význam rodiny nesmí být opomíjen, osobní příklad rodičů je nejsilnější. Charakter rodinného zázemí je určen zejména způsobem jeho vzniku, tj.

²⁴⁾ MATĚJČEK, Z., KROFTOVÁ, A., *Rodiče a děti*. Praha: 1998. s. 267.

²⁵⁾ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Základy sociální práce: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: 1998. s. 134.

²⁶⁾ MATOUŠEK, O., *Základy sociální práce: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: 2001. s. 109.

připraveností a nepřipraveností rodičů na výchovné poslání, což souvisí s jejich věkem, úkoly a rolemi v rodině, alkoholismem, toxikomanií, sociální a ekonomickou úrovní atd.²⁷⁾

Dítě je vždy zážitky z domova ovlivněno. Učí se být člověkem, je-li milováno, učí se milovat. Je to první škola v navazování vztahu k lidem. Učí se zde podřizovat, zvykne si tak na sebeovládání, sebeomezování a ohleduplnost. Přílišná láska škodí, způsobuje u dětí egoismus a nesamostatnost. Naopak nedostatek lásky vede k chladnému chování k okolí, neschopnosti citově přilnout. Rozmazlování, nedůslednost či neshody ve výchově mezi rodiči i přehnaná péče o dítě mohou vést k sociální nevyzrálosti, nesamostatnosti a někdy i vzdoru dítěte. Je důležité předcházet nudě, špatným kamarádům a zvyšovat v dítěti sebevědomí. Z rodin se vytrácí otevřená komunikace, vzájemné naslouchání a společné sdílení zážitků. Dětem není poskytován citový způsob překonávání obtíží. Rodiče často utíkají od vlastní zodpovědnosti. Děti se musí naučit, že existuje obecně platný řád, který stejnou měrou zavazuje. Potřebují hlavně lásku, bezpečí, pochopení a pomoc, jinak ztrácí optimismus, životní vyhlídky a jistoty. Jen v bezpečném domově se naučí postavit nepříjemným situacím a získávají schopnost snášet krize.²⁸⁾

Dítě, které se nemusí trápit pro nespravedlivé tresty, neporozumění, nedostatek zájmu a podceňování, má velké předpoklady, že bude sociálně dobře komponováno a bude mít zdroj životní síly. Veškeré tyto fragmenty mají i pozitivní vliv na soustředěnost a dobré výsledky ve školských zařízeních, které dítě navštěvuje. Lépe se přizpůsobuje školnímu prostředí, má i větší snahu o sebevzdělávání a nepochybně je pro něho jednodušší veškerá činnost, kterou ve škole provádí.

Škola je neoddělitelnou součástí výchovy mladého člověka. Vytváří jeho základní materiální a citové hodnoty, které jej mají provázet celý život a přímo působit na formování osobnosti. Výchova ve školách by měla doladovat výchovu rodinnou. Přejdem do školy dítě ztrácí výlučné postavení, musí být jako ostatní. Tráví zde podstatnou část svého života a musí zde také umět obstát mezi vrstevníky. Žáci jsou vedeni ke kázni, ale často ne k samostatnosti a dostatečné tvořivosti. Škola

²⁷⁾ CHMELÍK, J., *Trestná činnost mládeže a páčána na mládeži*. 2. upr. vydání. Praha, 1998. s. 96.

²⁸⁾ BÁRTLOVÁ, S., MOULISOVÁ, M., *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální* Brno 2004. s. 426.

v některých případech může působit i jako katalyzátor kriminogenních faktorů. Vztah dítěte ke škole je do značné míry ovlivňován osobností učitele a celkovou organizací školní výuky.

Možným faktorem může být nedostatečné a neúplné vzdělání dětí a následně dospívající mládeže, která se poté začleňuje do struktury společnosti. Nízká inteligence některých jedinců se může projevat v nedostatku sebekritičnosti, scestných zájmech na jedné straně a naopak pocity nedokončenosti na straně druhé. To bývá často spojeno se snahou upoutat na sebe pozornost za každou cenu. Tito lidé nemají konkrétní představy o životní perspektivě, a to ani do relativně blízké budoucnosti. V dnešní době roste záškoláctví, což bývá označováno jako přestupek žáka, který úmyslně zanedbává návštěvu školy. Vzniká tak široký časový prostor, kdy může docházet ke sdružování v partách a k páchání trestných činů. Problémem ve školách může být šikana. Agresor chce zakrýt svůj vlastní strach a využít strachu druhého.²⁹⁾

Motivací je snaha dokazovat svou sílu, zvýraznit se a mít pocit nadřazenosti. Agresoři netrpí pocitem viny, chybí jim náhled na nemorální jednání. Považují se za střed světa a upravují normy podle vlastních potřeb. Pedagogové jsou ještě pořád nedostatečně teoreticky i prakticky vyzbrojeni. Je nutné prolomit neznalost, zlehčování, popírání problémů a mlčení. Je žádoucí, aby působení školy preferovalo především primární prevenci sociálně patologických jevů před represí. Jde zejména o rozvoj sociálních kompetencí dětí, vytváření a posilování jejich sebevědomí, komunikaci, kladné životní postoje, hodnotový žebříček, poradenskou činnost dětem a rodičům ve školních aktivitách, zvyšování právního vědomí žáků, nabídku nejrůznějších způsobů aktivního trávení volného času (zájmové kroužky, sportovní, umělecké a společenské aktivity).³⁰⁾

4.2 Vliv ostatních souvisejících faktorů

Dalším faktorem, který může člověka negativně ovlivnit, je parta. Jde zejména o vliv starších osob s nevhodným či nežádoucím chováním. V období

²⁹⁾ MATĚJČEK, Z., KROFTOVÁ, A., *Rodiče a děti*. Praha, 1998. s. 36.

³⁰⁾ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Základy sociální práce: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha, 1998. s. 198

dopívání, kdy psychika dítěte v porovnání s fyzickou stránkou není dostatečně vyvinuta, dítě přijímá negativní vlivy starších. Značnou roli zde hraje i alkohol a užívání drog. Sdružování je přirozenou vlastností člověka. Tato vlastnost je ještě umocněna u mládeže, která se setkává v partách či jiných společenstvích. Za určitých podmínek je takové sdružování společensky nežádoucí zejména v případech, kdy vystupuje protispolečensky, agresivně, prosazuje rasovou nesnášenlivost. Příčina těchto negativistických postojů mladých lidí v partě je např. v tom, že mladý člověk těmito postoji protestuje proti chybám a nedostatkům společnosti. Sugestivně vnímá tyto chyby, ale ještě nemá zkušenosti, aby vše uměl správně vyhodnotit a posoudit. Velmi snadno se mladý člověk integruje do určitého ideologického seskupení, zejména v případech, kdy je řízeno silnou osobností. Ideologie seskupení je pak přijímána za ideologii vlastní.³¹⁾

Svou roli při integraci jedince do party sehrává i přirozená vlastnost mladého člověka vyniknout nad svým okolím, touha být zajímavým, odlišovat se od ostatních, upoutat okolí. V prezentaci svého postoje je mládež podporována anonymitou party, která výrazně ovlivňuje stupeň agresivity v prosazování názoru a jednání.

Prevence kriminality úzce souvisí s prevencí dalších sociálně patologických jevů, z nichž k nejzávažnějším patří nejrůznější formy závislostí. Často jsou totiž trestné činy páčány pod vlivem alkoholu nebo drog. Úplná abstinence od jakýchkoli psychotropních látek, jako odmítání čaje, kávy, tabákových výrobků či alkoholu, je v naší společnosti spíše výjimkou. Alkohol lze koupit všude, běžné se s ním obchoduje a jeho konzumace je společensky akceptována. Psychotropní látky se stávají určitou kompenzací snížené sebedůvěry, nejistot a úzkosti. Hledá se v nich klid a zapomnění. V knize A. Ganeri je citován názor nejmenovaného policejního důstojníka: „Mladí lidé vědí všechno o vzrušení a zábavě, ale chybí jim víc informací z druhé strany mince, informace o následcích dlouhodobého užívání společenských drog na zdraví. Mladí nevidí nic špatného na tom jít do toho. Je snadné podlehnout tlaku vrstevníků. A co je na tom tak přitažlivého? Vzrušení.“³²⁾

Svoboda bez hranic se mu totiž stává chaosem, vyvolává u něj strach a úzkost, které se musí nutně zbavit. Droga tento strach na nějaký čas přehluší, aby ho později zněkolikanásobila.

³¹⁾ MATĚJČEK, Z., KROFTOVÁ, A., *Rodiče a děti*. Praha 1998. s. 64.

³²⁾ JEDLIČKA, R., KOŤA, J., *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: integrace školní a sociální*. Praha, 1998. s. 98.

5 STRUKTURA PREVENCE KRIMINALITY A ÚROVNĚ PREVENTIVNÍCH AKTIVIT

Nejčastěji používané členění prevence kriminality je podle cílového objektu, okruhu adresátů. Dělí se na primární, sekundární a terciární prevenci.

Primární prevenci chápeme jako předcházení zločinu na základě přesvědčivé, kulturní, hospodářské, dopravní a sociální politiky, cíleným ovlivňováním situace a příčin zločinnosti. Měla by poskytnout jednotlivým osobám sociální kompetence k úspěšnému zdolávání konfliktů. Jedná se tedy spíše o naučení se protiaktivnímu než reaktivnímu chování. Primární prevence se zaměřuje na širokou veřejnost. Zahrnuje především výchovné, vzdělávací, volnočasové, osvětové a poradenské aktivity zaměřené zejména na nejširší veřejnost. Zvláštní pozornost je zaměřena na pozitivní ovlivňování zejména dětí a mládeže.³³⁾

Sekundární prevence preventivní aktivity jsou u sekundární prevence zaměřeny na potencionální pachatele, na potencionální oběti a na kriminogenní situace. Zabývá se rizikovými jedinci a skupinami osob, u nichž může být zvýšená pravděpodobnost, že se stanou pachateli nebo oběťmi trestné činnosti a dále se zabývá příčinami kriminogenních situací.³⁴⁾

Terciární prevence spočívá v resocializaci kriminálně narušených osob, jde vlastně o předcházení kriminální recidivě. Cílem je udržet dosažené výsledky předchozích intervencí a rekonstrukce nefunkčního sociálního prostředí.

Odpovědnost za oblast primární prevence spadá do působnosti rodin, obcí a škol (družiny, umělecké školy). Sekundární a terciární prevence s ohledem na odbornou náročnost jednotlivých aktivit náleží resortu Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva spravedlnosti, vnitra, dopravy a zdravotnictví. Patří sem např. pedagogické poradny, oddělení sociálně-právní ochrany dětí, probační a mediační služba, střediska výchovné péče. Obecně je myšlenka odrazení od kriminálního jednání podle trestněprávní teorie rozlišována na prevenci generální, speciální a individuální.³⁵⁾

³³⁾ KAISER, G., *Kriminologie: úvod do základů*. Praha, 1994. s. 137.

³⁴⁾ KAISER, G., *Kriminologie: úvod do základů*. Praha, 1994. s. 221.

³⁵⁾ JEDLIČKA, R., KOŤA, J., *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: integrace školní a sociální*. Praha, 1998. s. 169.

Generální prevence, čili odstrašení potenciálních pachatelů spoléhá na odstrašující účinek hrozby trestem. Tyto tresty jsou zakotveny v trestním zákoně. Předpokládá, že hrozba tresty bude tak zásadní, že zločiny se pachatelům nevyplatí páchat. Toto je negativní generální prevence. Naopak pozitivní generální prevence neodstrašuje hrozbou, ale posiluje důvěryhodnost v právní řád a fungování justice.³⁶⁾ **Speciální prevence** má za to, že trest uložený podle zákona usvědčeným a odsouzeným pachatelům bude výstrahou i ostatním, které by napadlo dopustit se podobného deliktu.

Individuální prevence se zakládá na přesvědčení, že újma, která pachateli vzniká uloženým trestem, může sama o sobě vést k tomu, že pachatele odradí od dalšího kriminálního chování.³⁷⁾ Další možné dělení prevence kriminality může být dle obsahového členění. Jedná se o sociální, situační prevenci a prevenci viktimitnosti.

5.1 Obsahové členění prevence

Sociální prevence představuje aktivity ovlivňující proces socializace a sociální integrace a aktivity zaměřené na změnu nepříznivých společenských a ekonomických podmínek. Její efektivita je obtížně statisticky či ekonomicky měřitelná, a to z hlediska odhadu sociálních perspektiv jedinců, objektu preventivního působení. Je orientována na osobu pachatele a na modifikaci příčin kriminality. Do primární sociální prevence spadá problematika vzdělávání mládeže a protidrogová prevence. Sekundární sociální prevence je zaměřována na včasnou identifikaci potenciálních pachatelů a sociálně-patologických jevů a dále na cílené informační, poradenské a vzdělávací aktivity. V souvislosti se sociální prevencí jde tedy o to, aby se člověk nestal pachatelem trestného činu, anebo aby v páchání trestné činnosti nepokračoval³⁸⁾. Terciární sociální prevence je směřována na ukládání, výkon trestu a ochranných opatření a na motivování jednotlivců k jejich rehabilitaci do společnosti.

Situační prevence staví na zkušenosti, že určité druhy kriminality se objevují v určité době, na určitých místech a za určitých okolností. Zaměřuje se na samotnou

³⁶⁾ ZAPLETAL, J., KOŤA, J., *Prevence kriminality: integrace školní a sociální*. Praha, 2008. s. 35.

³⁷⁾ ZAPLETAL, J., KOŤA, J., *Prevence kriminality: integrace školní a sociální*. Praha, 2008. s. 69.

³⁸⁾ VÍTKOVÁ, M., *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální* Brno, 2004. s. 387.

kriminalitu. Ta je chápána jako produkt motivace a příležitosti. Podstatou situační prevence je snaha zvýšit námahu a riziko spojené se spácháním trestné činnosti a snížit užitek z ní. Prostřednictvím opatření režimové, fyzické a technické ochrany se snaží kriminogenní podmínky minimalizovat. Neefektivněji působí při omezování majetkové trestné činnosti. Úspěšnost situační prevence je vysoká, je však podmíněna adekvátní volbou opatření a finančními a personálními prostředky do ní vložených. Těžiště odpovědnosti za opatření situační prevence nesou především občané a obce, v rámci vymezených kompetencí i Ministerstvo vnitra, respektive Policie ČR. Primární situační prevence je zaměřována na zlepšení bezpečnostní situace celého státu. Jde o informační, organizační a technická opatření. Sekundární situační prevence sleduje bezpečnostní situaci v kriminálně rizikovějších místech a komunitách. Patří sem klasické prostředky, např. mechanické zábranné prostředky (uzamykací dveře, mříže, bezpečnostní fólie, trezory, bezpečnostní schránky), dále technické prostředky (elektronická zabezpečování signalizace, požární signalizace, pulty centralizované ochrany), fyzické prostředky (policie, městská policie, bezpečnostní služby, strážníci) a režimové prostředky, např. ochrana přístupu do objektu. U terciární situační prevence jde o zlepšení bezpečnostní situace v konkrétních místech postižených vysokou kriminalitou určitého druhu.

Prevence viktimitnosti a pomoc obětem trestných činů je založena na konceptech bezpečného chování, diferencovaného s ohledem na různé kriminální situace a psychickou připravenost ohrožených osob. V praxi se jedná o skupinové i individuální zdravotní, psychologické a právní poradenství, trénink v obranných strategiích a propagaci technických možností ochrany před trestnou činností. Primární prevence viktimitnosti se zaměřuje na zvyšování pocitu větší odpovědnosti občanů za vlastní jednání, informování o způsobech zajištění vlastní bezpečnosti. Sekundární prevence viktimitnosti informuje a směřuje sociální skupiny, které jsou ohroženy viktimitizací. Terciární prevence viktimitnosti informuje návyky občanů s cílem bránit se před opakovanou viktimitizací, rehabilitace obětí, zajišťování právní ochrany osob.³⁹⁾

³⁹⁾ ZAPLETAL, J., KOŤA, J., *Prevence kriminality: integrace školní a sociální*. Praha, 2008. s. 37.

5.2 Organizace prevence kriminality

Jedním ze základních pilířů pro boj s kriminalitou dětí a mládeže, ale i s celkovým nárůstem kriminality je Ministerstvo vnitra. Pamětníci si vzpomenou, že v první polovině 90. let došlo k masivnímu nárůstu kriminality. Tato skutečnost se negativně odrazila ve veřejném mínění – pocit ohrožení kriminalitou se tak stal velmi intenzivně vnímaným v české veřejnosti. Vláda na tuto situaci reagovala jednak tím, že zahájila kroky ke stabilizaci a lepší práci orgánů činných v trestním řízení, ale i tím, že uložila Ministerstvu vnitra vytvořit koncepci prevence kriminality. Proto vyčlenila na realizaci tohoto projektu i finanční prostředky. Při vytváření systému prevence kriminality se Ministerstvo vnitra částečně inspirovalo i praxí Velké Británie (community policing) a USA. V současné době je tento systém rozložen do tří úrovní.⁴⁰⁾

Preventivní činnost v rámci národní úrovně je realizována vrcholným státním orgánem prevence, Republikovým výborem pro prevenci kriminality (RVKPP). Jedná se o aktivity ovlivňující míru trestné činnosti, pocit bezpečí, sociální integraci, prevenci kriminality a prevenci sociálně patologických jevů na úrovni celé České republiky. Tyto aktivity jsou financovány z nestátních prostředků vyčleněných vládou ČR na oblast prevence kriminality. Na uskutečnění jednotlivých projektů (aktivit) se podílí Ministerstvo vnitra ČR, které má zvláštní odbor prevence kriminality, který zastává funkci sekretariátu RVKPP, a které podporuje zřízení funkce místního koordinátora (manažera) preventivních aktivit, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které disponuje především Programem sociální prevence a prevence kriminality (především co se primární prevence na školách týče) a dále pak například Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, jež se zabývá hlavně sekundární prevencí zaměřenou na mladé lidi a jejich rodiny a na skupiny mládeže a jež řídí specializovaná oddělení sociální prevence a také zavádí funkci sociálního asistenta, který je specialistou na terénní sociální práci s dětmi a mládeží ohroženými sociálním selháním. Ministerstvo spravedlnosti ČR je odpovědné za zacházení s obviněnými a odsouzenými mladistvými a zároveň je zřizovatelem Institutu kriminologie a sociální prevence.

⁴⁰⁾ AUGER, M. T., BOUCHARLAT, CH., *Učitel a problémový žák*. Praha, 2005. s. 69.

Cílem krajské (regionální) úrovně je zvýšení odpovědnosti krajů za bezpečnost občanů a posílení jejich rolí v této oblasti. Nástrojem jsou především Krajské programy prevence kriminality. Kraj si v samostatné působnosti rozhodne o realizaci konkrétních preventivních aktivit na svém území. Do svého rozpočtu obdrží od státu finanční prostředky na prevenci kriminality, na realizaci Krajského programu. Strategie je koncipována na základě současného stavu kriminality a zaměřuje se hlavně na majetkovou a násilnou trestnou činnost, kterým lze prevencí účinně předcházet.⁴¹⁾

Těžiště systému prevence je soustředěno právě na místní úroveň. Cílem městské úrovně prevence kriminality snížení trestné činnosti, zvýšení pocitu bezpečí občanů ve městech, vytvoření systému prevence kriminality za spolupráce samosprávy a jiných státních i nestátních subjektů. Pro řešení místních problémů je možné realizovat konkrétní preventivní projekty tzv. Městský program prevence kriminality, který také umožňuje plnohodnotně zapojit do procesu předcházení trestné činnosti Policii ČR na bázi filosofie Community policing. Stát posuzuje vhodnost realizace konkrétních preventivních opatření Městského programu a zajistí převod státní účelové dotace ze státního rozpočtu do rozpočtu obce.

5.3 Úkoly jednotlivých rezortů

Ministerstvo vnitra je prioritní složkou v prevenci kriminality. Odpovídá za fungování a rozvoj systému prevence kriminality. Zpracovává základní analýzy a bezpečnostní situace pro tuto oblast a na základě výsledků navrhuje řešení těchto problémů. Snaží se o vytvoření specifických projektů a odpovídá za mediální politiku v oblasti prevence. Další z činností je vytváření nových manažerů prevence kriminality a jejich neustálé vzdělávání. V neposlední řadě nastavuje priority, které přispívají ke snižování kriminality a tím i ke zvyšování pocitů bezpečí občanů. Dále pak koordinovaný systém prevence kriminality a snížení výskytu delikventní činnosti u cílových skupin a jejich následná ochrana. Důležitým hlediskem při plnění těchto úkolů je koordinovaná spolupráce s ostatními rezorty a to jak ministerstvy tak především s Policií ČR. Její role je také v oblasti analýz bezpečnostní situace

⁴¹⁾ JEDLIČKA, R., KOŤA, J., *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: integrace školní a sociální*. Praha, 1998. s. 117.

a vyhledávání rizikových lokalit kde dochází ke kumulaci problémů a navrhování způsobu jejich řešení.⁴²⁾

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v oblasti prevence sociálně patologických jevů plní několik důležitých úkolů. Jednak je to stanovování základních strategií v daných oblastech, stanovení priorit na budoucí období, podpora vytváření vazeb a struktury subjektů realizujících či spolupodílejících se na vytyčených prioritách a v neposlední řadě podpora vytváření materiálních, personálních a finančních podmínek nezbytných pro vlastní realizaci prevence ve školství. Ministerstvu se daří postupně upevňovat na vertikální úrovni fungující síť koordinátorů a metodiků prevence – krajsí školští koordinátoři prevence (pracovníci odboru školství, mládeže a tělovýchovy krajských úřadů), metodici prevence (pracovníci pedagogicko-psychologických poraden) a školní metodici prevence (vybraní pedagogové ve školách a školských zařízeních).⁴³⁾

Dalším důležitým rezortem, který se významně podílí na prevenci kriminality je **Ministerstvo práce a sociálních věcí**, které rozvíjí různé typy sociálních služeb, včetně terénní sociální práce, vznik zcela nových zařízení (např. Domy na půl cesty určené pro mladé lidi vracející se z ústavní výchovy), zkvalitňování zaměstnanecké politiky pro absolventy škol a osoby obtížně umístitelné na trhu práce. Velká pozornost je věnována projektům v rámci sociálně deprimovaných romských komunit. Jedná se především o nabídku volnočasových a vzdělávacích aktivit, terénní sociální práci a poradenskou činnost pro děti a mládež. Projekty byly součástí preventivních programů na místní úrovni i resortních programů. Rada vlády pro záležitosti romské komunity realizuje program Podpory terénních sociálních pracovníků, jehož cílem je rozvoj sociální práce přímo v místech výskytu nejpalčivějších problémů. Terénní sociální práce v sociálně vyloučených romských komunitách se ukázala jako jedna z nejefektivnějších forem činností podporující integraci romské komunity. V systému trestní justice se jedná o zavedení institutu obecně prospěšných prací (jako alternativního trestu). Na základě přijetí zákona o Probační a mediační službě bylo od roku 2001 zřízeno 74 středisek, jejichž hlavním úkolem je rozhodování o alternativních postupech v trestním řízení

⁴²⁾ GJURIČOVÁ, J., Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*, 1999, č. 1, příloha 1, s. 6.

⁴³⁾ Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Prevence kriminality a sociální začleňování mládeže*. Česká republika [online] 2009. [cit. 2013-01-02]. Dostupné z www: <<http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/prevence-kriminality-a-socialni-zaclenovani-mladeze>>.

a ukládání a zajištění výkonu alternativních trestů a také, především při řešení trestné činnosti mladistvých, nalézání odpovídající reakce na spáchaný trestný čin.

Postupem času vznikají mezirezortní projekty. Vzhledem k jejich složitosti je potřeba tyto projekty metodicky zpracovat a finančně zabezpečit. Projekty jsou zaměřené na snižování trestné činnosti v rámci specificky ohrožených sociálních skupin. To se týká zejména dětí a mladistvých a sociálně deprimovaných romských komunit. V roce 1999 byl vládou schválen materiál „Návrh systémového přístupu k péči o dětské a mladistvé delikventy“, jehož součástí je i projekt „Centrum včasné intervence“ zařazený do programu prevence kriminality. Projekt se realizuje od roku 2008. Jeho posláním je rychlá a efektivní spolupráce příslušných institucí v situacích, kdy se děti a mladiství dostávají do konfliktu se zákonem. Tento projekt vedle nastavení již zmíněné spolupráce a koordinace aktivit jednotlivých partnerů a zavádění do praxe přináší širší škálu opatření, které je možno ukládat dětem i jejich rodičům. Tvoří ho informační systém, který jednotlivé články systému propojuje elektronickou cestou.

Ministerstvo zdravotnictví směřuje svoji spolupráci na prevenci kriminality na rizikové faktory, které se týkají především ochrany života a zdraví. Podílí se na naplňování prevence kriminality propojením komplexních programů prevence kriminality ve městech s vysokou mírou kriminality s projekty realizovanými ve městech zapojených do Národní sítě Zdravých měst – podle programu světové zdravotnické organizace “Zdravé město”. Projekty jsou realizovány ve 24 městech České republiky.⁴⁴⁾ V některých městech jsou koordinátoři projektu Zdravého města zároveň koordinátory programu prevence kriminality. V prevenci kriminality dětí a mládeže se zaměřuje především na prevenci dětských úrazů a otrav, týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí a na podporu zdravého sexuálního chování. V rámci Meziřezortní komise pro ochranné léčby pracuje na koncepci systému péče o pachatele trestné činnosti s duševní poruchou, závažnou sexuologickou deviací a drogovou a alkoholovou závislostí včetně návrhu legislativních změn vymezující podmínky a způsob ochranných léčeb a zahájit pilotní ověření navrženého propojeného systému ochranných léčeb ve vybraných zařízeních. Zabezpečuje sekundární prevenci zaměřenou především na léčbu drogově závislých osob. Jednou

⁴⁴⁾ Ministerstvo zdravotnictví, *Prevence kriminality* [online] 2010. [cit. 2013-02-03]. Dostupné z [www._<http://www.mzcr.cz/dokumenty/program-pece-o-deti-a-dorost-program-prevence-kriminality_4692_2188_1.html>](http://www.mzcr.cz/dokumenty/program-pece-o-deti-a-dorost-program-prevence-kriminality_4692_2188_1.html).

z hlavních priorit je podpora prevence týrání, zanedbávání a sexuálního zneužívání dětí a dětské prostituce. V neposlední míře pak rozvíjí zdravotní pomoc obětem trestních činů.

Problematika Strategie prevence kriminality se působností **Ministerstva pro místní rozvoj** týká, i když jen nepřímo. Svými podpůrnými programy, podporuje politiku bydlení, rozvoje domovního a bytového fondu, nájmu bytů a nebytových prostor, územního plánování stavebního řádu, investiční politiky, cestovního ruchu a veřejné dražby. Kromě výkonu výše uvedených kompetencí spravuje prostředky určené k zabezpečování politiky bydlení a regionální politiky státu. Plní roli Národního koordinačního orgánu, která spočívá hlavně především v činnosti zaměřené na snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů ČR.

Ministerstvo spravedlnosti se zabývá problematikou zacházení s mladistvými delikventy v oblasti legislativy, a snaží se vytvářet podmínky pro aplikaci alternativních trestů. Je ústředním orgánem pro soudnictví, státní zastupitelství a vězeňství, pro probaci a mediaci. Zastupuje Českou republiku při vyřizování stížností na porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Působí v oblasti soudnictví ve věcech mládeže tj. u osob mladších 18 let, které spáchají takový čin, který by byl u dospělé osoby považován za trestný. Zabývá se také ochranou dětí a připravuje důležité právní předpisy v oblastech hmotného a procesního občanského práva, trestního práva a dalších.⁴⁵⁾

⁴⁵⁾ Ministerstvo spravedlnosti *Prevence kriminality*. [online] 2012. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&v=1>.

6 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ

Dílčím úkolem praktické části bakalářské práce je zpracování dotazníkového průzkumu pro žáky základních a středních škol v teritoriu územního odboru Příbram, týkající se problematiky prevence kriminality dětí a mládeže a zhodnotit rozdíl v poskytování preventivní činnosti ze strany Policie ČR a MěP. Zároveň dotazníkové šetření odpovídá na otázku, zda poskytované preventivní programy při aplikaci do praxe účinným způsobem působí na skupiny dětí a mládeže, a přispívají tak ke snižování kriminality této věkové skupiny. Pomocí textu a grafických záznamů jsou prezentovány odpovědi na jednotlivé otázky dotazníku v pořadí, v jakém byly kladeny.

6.1 Charakteristika respondentů

V práci byla využita metoda dotazníku, která se zdá být pro uvedenou problematiku nejvhodnější. Dotazník se skládal ze čtrnácti otázek, z toho 10 uzavřených a 4 otevřených. Vzhledem k věku respondentů, ve věku od sedmi do osmnácti let byly v dotazníkovém šetření voleny obvykle bipolární typy odpovědí, tedy verze ano – ne.

Formát dotazníku byl vybrán přiměřeně k možnostem dětí, proto bylo použito velkého písma velikosti 14 tučného ražení. Oslovení i celkový „duch“ dotazníku měl být spíše volný, přátelský, nedirektivní, neautoritářský. Dotazník byl, samozřejmě anonymní děti jen uvedly své pohlaví a věk.

Dotazník byl předložen 130 respondentům z řad žáků základních a středních škol. Na základních školách byli osloveni respondenti prvních i druhých stupňů 1 - 9 třída. Jednalo se o základní školy v teritoriu města Příbram, Sedlčany, Dobříš a Obecnice. Ze středních škol byli osloveni respondenti Střední Průmyslové školy Příbram, Gymnázia Příbram a SOU Dubno. Ze 130 rozdaných dotazníků bylo zpět vráceno 101 vyplněných. Ostatní dotazníky nebyly respondenty vráceny.

Oslovení respondenti byli vybíráni tak, aby věková hranice byla v rozmezí od začátku školního věku dítěte, což je 7 let až do věku 18 let, což jsou žáci středních škol a odborných učilišť. Respondenti byli dále rozděleni do 3 věkových kategorií a to ve věku 7 – 10 let, 11 – 15 let a 16 – 18 let. Toto rozdělení bylo provedeno

z důvodu zjištění skutečnosti, zda při četnosti preventivních programů, které bakalářská práce prezentuje v kapitole 7.2 Preventivní programy zaměřené na děti, Policie ČR nebo MěP aplikuje správně na jednotlivé věkové kategorie žáků škol.

Dotazníky byly dále poskytnuty jak chlapcům, tak dívkám a to v poměru 1:1, aby mohl být zjištěn rozdíl, jakým je chápán pohled obou pohlaví na poskytování prevence kriminality a jednotlivých programů. Dalším aspektem, který rozhodoval, u oslovení respondentů bylo, zda žije na vesnici nebo ve městě. Rovněž zde byl výběr respondentů směřován tak, aby poměrově vesnice a město byl shodný. Ve městě je vzhledem k většímu množství organizací a sdružení pro děti snadnější využití volnočasových aktivit. Děti z města jsou více zapojovány do různých kroužků a sportovních aktivit, ale je zde i větší riziko stát se potencionální obětí trestného činu což hraje také důležitou roli v pohledu na prevenci kriminality. Naopak vesnice je v očích veřejnosti chápána jako klidné místo, kde mají lidé k sobě blíž, a kde je i méně páchána trestná činnost a tím pádem i menší riziko stát se potencionální obětí trestného činu. Příčinou nepoměrně větší kriminality ve městě ve srovnání s venkovem jsou stabilní a často velmi pevné vztahy mezi lidmi na venkově. Jelikož „každý každého zná“, jsou na venkově jasně vymezené sociální role jednotlivých obyvatel, které mají pevně definovaná pravidla. Hayesová o sociálních rolích říká: „Ve svém společenském životě na sebe bereme úkoly, které nám předepisují, jak se máme chovat k druhým lidem. Tyto úkoly jsou, zdá se, mnohem jasněji vymezeny na vesnici než-li ve městě.“⁴⁶⁾

Z těchto důvodů je zřejmé, že pohledy respondentů by měly být při vyplňování dotazníku rozdílné.

6.2 Výsledky šetření

Otázka č. 1 se týkala věku respondentů. Mezi respondenty bylo 33 dětí ve věku 7 – 10 let, 37 dětí ve věku 11 – 15 let a 31 dětí ve věku 15 – 18 let. Každá skupina dětí zaujímá k této problematice jiný pohled. Děti „mladšího školního věku“ (cca do 11 let) teprve rozvíjejí svojí osobnost a sebehodnocení. Tělesně a tedy i pohlavně a psychicky jsou ve fázi „uzrávání“. Co se týká schopnosti učit se, ta je v podstatě na počátku. Děti v období „pubescence“ cca do 15 let zpravidla mají

⁴⁶⁾ HAYES, N., GJURIČOVÁ, J., *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha, 2003. s. 148.

nejhorší období pohlavního dozrávání a fyzického růstu již za sebou. V kolektivu třídy jsou již pravděpodobně sociálně začleněni. Projevují zvýšenou citlivost na okolní podněty, zvýšenou vnímavost, vzdorovitost apod. Současně se jim také zdokonalila paměť a myšlení. Mládež od patnáctého až osmnáctého věku si již utváří svůj vlastní pohled na život a je to skupina, které se problematika trestné činnosti týká mnohem více než děti na základních školách. Mládež tohoto věku je již trestně odpovědná, ale ve většině případů si to uvědomí jednotlivci až v té chvíli, když se dopustí nějaké trestné činnosti ať již úmyslně nebo z nedbalosti. Z první otázky vyplývá, že na každou ze skupin respondentů je potřeba působit jiným způsobem a to jak ve vztahu k preventivní činnosti, což znamená využívat jednotlivé programy, kterých je velká řada správně a účelně, tak i využívat všech dostupných možností k posílení ochranných faktorů pozitivní vliv na osobnost dítěte, působení na formování osobnosti dětí a dospívajících s využitím individuálního a diferencovaného přístupu, využít koordinace vlivu pozitivní vrstevnické skupiny a včasné zachytit známky rizikových faktorů signalizujících nebezpečí možnosti rizikového chování na tyto známky včas a účinně reagovat dalším posílením ochranných faktorů nejvíce však posílit spolupráci s rodinou, speciálními pracovišti - poradenská centra pro dospívající mládež - spolupráce dorostového lékaře, psychologa, psychiatra, volnočasové aktivity. „ Viz graf č. 1“ Přílohy

Otázka č. 2 byla zaměřena k poměru hochů a dívek. V dotazníkovém šetření převažovaly dívky, kterých bylo 55 a hochů bylo 46. Z dotazníkového šetření vyplývá, že dívky jsou citlivější ve vztahu k jednotlivým otázkám, které byly v dotazníkovém průzkumu řešeny než chlapci. “Viz přílohy, graf č. 2.“ Přílohy

Otázka č. 3 se týkala úplnosti rodiny, kdy na otázku „ Bydlíte v úplné rodině nebo u jednoho z rodičů“ odpovědělo 63 respondentů, že žije v úplné rodině a 38 respondentů odpovědělo, že žije s jedním z rodičů. Rodina je základem pro vývoj dítěte a neúplnost rodiny se může negativně odrazit na psychice dítěte a jeho chování. Tyto okolnosti nepochybně mohou vést k nezvládnání výchovných problémů ve vývojových meznících dítěte (období vzdoru, puberta, odchod od rodiny) či z oblasti prevence užívání návykových látek. Rodinu lze chápat jako malou instituci, která však plní velmi důležité a těžko nahraditelné funkce. Zdravá rodina je zárukou výchovy zdravých a emocionálně stabilních dětí. Náhradní výkon přirozených funkcí znamená nejen vážný zásah do psychiky a práv každého jejího člena, ale znamená i narůstající náklady s těmito úkony spojené. Rodina je důležitým

prvkem společnosti a pro výchovu a vývoj dítěte má zcela nezastupitelný význam. Na neúplnou rodinu je většinou pohlíženo jako na vážný sociální problém. Pro kvalitní vývoj osobnosti dítěte je zapotřebí přítomnosti obou rodičů. V úplné rodině je dítěti demonstrován model partnerského života, k čemuž v neúplné rodině samozřejmě nedochází. Pokud je výchova v rodině zabezpečována pouze jedním z rodičů, je to pro všechny složité. Pokud dítě žije v neúplné rodině, je jistě důležité, kdo rodinu opustil, za jakých podmínek, jak dlouho chybí v rodině a v jaké vývojové fázi dítěte k tomu došlo.

Je však důležité se zamyslet i nad tím, že vážné rozpory a konflikty mezi rodiči mohou na dítě působit mnohem škodlivěji, než samotná nepřítomnost jednoho z rodičů. Neharmonické, stresující prostředí představuje pro dítě větší hrozbu, než fakt neúplnosti rodiny. Nároky a požadavky na rodinu v dnešní společnosti stále vzrůstají. Současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, a to zejména v sociálně slabém prostředí, kdy rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové mohou uchýlit. Velkým problémem v dnešní hektické době je i nedostatek času věnovat se rodině, který často směřuje k výchylkám v zabezpečování základních funkcí, a tím i ohrožuje rodinu jako celek. Můžeme ovšem uvažovat, jak dalece se liší neúplná rodina, kde například otec fyzicky není přítomen v důsledku rozvodu, od úplné rodiny, kde otec neplní svou funkci a je „nepřítomen“ nebo jen zkomoleně přítomen psychologicky, například v důsledku alkoholismu.⁴⁷⁾ Každé selhání rodiny zasahuje do jejího běžného života a dopady jsou víc než zřejmé pro všechny členy, zejména pro děti, které jsou na rodině zcela závislé, znamená narušení nebo dokonce ztrátu jistoty a zázemí. Tyto faktory jistou mírou přispívají k tomu, že dítě z neúplné rodiny má tendenci utíkat od těchto skutečností a je náchylnější k tomu, aby se stalo potencionální obětí trestného činu nebo i z důvodu nedostatku finančních prostředků, které jsou zapříčiněny zejména neplněním vyživovací povinnosti jednoho z rodičů, začalo páchat trestnou činnost a tím se do jisté míry stalo kriminálně zavadovou osobou. Z těchto důvodů by se primární preventivní činnost měla zaměřovat více na děti z neúplných rodin a věnovat pozornost na negativní vlivy, které působí na tyto děti a dospívající mládež a hledat a vytvářet programy, které by v závislosti s monitorováním těchto rodin

⁴⁷⁾ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., Děti, *rodina a stres*, Praha, 1994. s. 29.

vyhodnocovaly rizika s tímto spojená a okamžitě by reagovaly na vznikající problémy.

“ Viz. Graf č. 3“ Přílohy

Otázka č. 4 směřovala k té skutečnosti, zda dotazovaní respondenti bydlí na vesnici, nebo v městské části? Na tuto otázku odpovědělo všech 101 respondentů. Z toho 43 respondentů uvedlo, že bydlí v na vesnici a 58 respondentů mělo trvalé bydliště v některé z městských částí města Příbram, Dobříš nebo Sedlčany.

Na začátek je nutné načrtnout alespoň v obecných rysech rozdíl mezi venkovem a městem. Příčinou nepoměrně větší kriminality ve městě ve srovnání s venkovem jsou stabilní a často velmi pevné vztahy mezi lidmi na venkově. Jelikož každý každého zná, jsou na venkově jasně vymezené sociální role jednotlivých obyvatel, které mají pevně definovaná pravidla. Každý člen vesnice ví, co se od něj očekává, jaké má povinnosti a práva, jaká je jeho pozice v komunitě (vesnici) a co pro jeho chování z této pozice plyne. Na vesnici je i menší anonymita jak ve městě. Jeden z druhého má strach, aby ho někdo nepomluvil a aby nebyl v očích souseda ten špatný. Děti na vesnicích si často hrají v námi sledovaném věkovém období spolu ve vrstevnických skupinách. Staví bunkry v lese, hrají si spolu před domy, kluci hrají kopanou, holky si vyměňují panenky apod. Děti na vesnicích tráví venku, na „čerstvém vzduchu“, mnohem více času než jejich vrstevníci ve městech. Také se většinou mnohem více pohybují (běhají, jezdí na kole a hrají fotbal na venkovských hřištích, koupou se na venkovských rybnících apod.).

Situace ve městech je trochu odlišná. Matky zde často velmi brzy po porodu odcházejí pracovat a pro děti si buď platí „paní na hlídání“ nebo je dávají do mateřských školek. Tento fenomén lze dozajista nalézt i na vesnicích, ale ne v tak hojné míře. Matky na vesnicích jistě také někdy odcházejí relativně brzo po porodu do práce (tíživá finanční situace), avšak přece jen ne tak často, jak je tomu ve městech. Jedním z důvodů, proč je kriminalita ve městech větší je to, že již od dětství se obyvatelé města setkávají s pluralitou morálek a mnohostí životních stylů, z nichž některé mohou vést k delikvenci. Není zde jedna univerzální etika, jak je tomu na venkově. Může tak dojít k dezorientaci adolescenta-obyvatele města, který může z nabídky různých hodnot a různých „smyslů“ života vybrat špatně. Množství kriminálně závadových osob mohou vytvářet skupiny, do kterých se mladí pachatelé jednodušeji začleňují a následně začínají páchat trestnou činnost. V těchto skupinách je potom lehčí získat prostředky pro obživu, které se nejčastěji obstarávají zpočátku

drobnými krádežemi, které ve většině případů nakonec končí loupežemi a jinou násilnou trestnou činností. Možnost získat jakýmkoliv způsobem prostředky k životu je podstatně vyšší než na vesnicích.

Z těchto důvodů je nutné, aby v obou sektorech a to jak na vesnici, tak ve městě byla ze strany Městské policie a Policie ČR intenzivním způsobem prováděna prevence kriminality a to hlavně k rizikovým skupinám což jsou děti a mládež. Následným vyhodnocením obou komunit a rozdílů v chování dětí a mládeže pečlivě vybírat z jednotlivých programů prevence a následně tyto programy aplikovat do praxe tak, aby správně směřovaly k jednotlivým skupinám dětí. V teritoriu měst v Územním odboru Příbram by měla v této věci sehrát hlavní úlohu městská a obecní policie. Ve spolupráci s pracovní skupinou pro prevenci kriminality, která vznikla jako odbor MěÚ Příbram by měla městská policie vyhledávat negativní vlivy a následně na ně aplikovat programy, které připravilo město Příbram v rámci Koncepce prevence kriminality města na léta 2012 – 2015 a to zejména podpora nestátních neziskových organizací a občanských sdružení, které dlouhodobě pracují s dětmi a mládeží, které jsou ohroženy negativními sociálními jevy a osobami ohroženými závislostí na nelegálních návykových látkách.

Naopak z toho důvodu že v současné době není na venkově v teritoriu Územního odboru Příbram městská policie nebo obecní policie, přebírá činnost v rámci prevence kriminality Policie ČR. Typuje oblasti se zvýšeným nápadem trestné činnosti a zároveň se aktivně podílí na vyhodnocování kriminality dětí a mládeže a v návaznosti na tyto skutečnosti aplikuje programy prevence kriminality přímo na negativní jevy, které se tímto způsobem snaží eliminovat. “Viz graf č. 4“ Přílohy

Otázka č. 5 byla zaměřena na místo, kde respondenti navštěvují školské zařízení. Na tuto otázku odpovědělo všech 101 respondentů. Z toho 78 respondentů navštěvovalo jednu z uvedených městských škol a 23 respondentů navštěvovalo školské zařízení na venkově v okolí města Příbram. Školy ve městech a školy na venkově se od sebe liší, a to hned v několika bodech. Nejnápadnějším rysem je samozřejmě odlišný sociální prostor, ve kterém školy stojí. Zatímco do městských škol chodí obvykle děti z určité čtvrti (nebo dokonce jen z části určité čtvrti), do škol na vesnicích docházejí děti buď z jedné komunity (z jedné vesnice, ve které se škola nachází) nebo z více sousedních komunit (z vesnice, kde se škola nachází a navíc z vedlejších menších vesnic, ve kterých škola není). Další rozdíl mezi venkovskými a městskými školami můžeme samozřejmě nalézt v počtu žáků, které tyto školy

navštěvují, což se promítá také do počtu žáků v jednotlivých ročnících či třídách. Ve venkovských školách je dětí méně. Najdeme zde užší, zpravidla kulturně a etnicky založený kolektiv žáků a žákyň. Městské školy naproti tomu bývají mnohdy relativně velké, každý ročník má více tříd. Žáci z různých tříd se určitě všichni navzájem neznají, často také pocházejí z různých kultur či etnik, z různých náboženských denominací. Vesnické školy mohou pro svůj relativně malý počet žáků, tvořit jakousi jednu komunitu, která je dohromady poměrně úzce svázaná. Prakticky platí, že každý každého zná, a učitelé mnohdy dobře znají i rodiče dětí, které učí a to je pak snadnější komunikace mezi školou a rodinou.

Naopak velké městské školy se pro velký počet svých žáků rozpadají na několik skupin. Jednou typickou skupinou je jen jedna třída, žáci z ostatních tříd (spíše ale ročníků) se většinou moc neznají apod. Složení dětí v městských školách a třídách je mnohem pestřejší. Jsou tu vedle sebe děti z odlišných sociálních tříd, různých ras, různých národností. Najdeme zde děti vychovávané v jiné tradici a kultuře. V prostředí českých městských škol se můžeme typicky setkat s příslušníky romské národnosti, s dětmi vietnamské národnosti, případně s dětmi slovenské či polské a ukrajinské národnosti apod. Městské školy jsou takřkajíc multikulturní, což mnohdy vyvolává problémy. Právě tyto smíšené kolektivy vedou mnohdy ke vzniku negativního jevu jakým je šikana mezi žáky. Šikanování je velice závažný, společensky nebezpečný jev, ohrožující oběť fyzicky, ale zejména psychicky. To jsou důvody, proč nesmíme šikanu přehlížet nebo zlehčovat. Šikanování je nutno chápat jako poruchu vztahů. A to nejen mezi agresorem a obětí. Šikana se nikdy neděje ve „vzduchoprázdnu“. Šikana vzniká tam, kde existují ve skupině, ve třídě, nezdravé vztahy, kde je silná diferenciacce na silné a slabé. Ve školních kolektivech existuje vážné nebezpečí, že i pedagog, často neúmyslně, ale mnohdy záměrně dá „zelenou“ silnějšímu jedinci, který pak začne vykonávat to, co vede k šikaně. Problém šikany tedy nelze léčit jako problém vztahu mezi agresorem a obětí, aniž bychom léčili celou skupinu. To je jedna z nejčastějších chyb, ke které při řešení problému šikany dochází.⁴⁸⁾

Právě na preventivních skupinách Policie ČR, MěP a orgánech zabývajících se touto problematikou, by měl být hlavní úkol správně rozpoznat hranici tohoto negativního jevu, který se stále více vyskytuje právě na základních a středních

⁴⁸⁾ KOLÁŘ, M., *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*, Praha, 1997. s. 12.

školách a intenzivněji působit primární prevencí. V této věci by mělo dojít rapidně ke zdokonalení programů prevence kriminality. Besedy na toto téma by se měly opakovat několikrát v roce, aby došlo ke snížení tohoto negativního jevu. Zároveň by se měla vytvořit bližší komunikace mezi těmito složkami a pedagogickým personálem, který by včas upozornil na tento jev v určitém místě nebo třídě a následně reagoval na jeho eliminaci, aby nedocházelo k jejímu nárůstu. Pokud bude vidět ze strany žáků škol a hlavně agresorů tohoto negativního jevu, že některá ze složek má, tendenci tuto situaci řešit bude tento jev utlumen na únosnou míru. “Viz. graf č. 5“ Přílohy

Na otázku č. 6, v níž je znázorněno, kolik respondentů se setkalo s pojmem „-prevence kriminality.“, odpovědělo 69 dotázaných, že se s pojmem prevence kriminality setkali a 32 respondentů uvedlo, že ne. Prevence kriminality zahrnuje soubor nerepresivních opatření, tedy veškeré aktivity vyvíjené státními, veřejnoprávními i soukromoprávními subjekty směřující k předcházení páchaní kriminality a snižování obav z ní. Patří sem opatření, jejichž cílem či důsledkem je zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a jejích následků, ať již prostřednictvím omezení kriminogenních příležitostí, nebo působením na potenciální pachatele a oběti trestných činů. Pojem prevence kriminality dětí a mládeže by se měl v co nejbližší době dostat do povědomí většině dětí a dospívající mládeže, protože pouze prevencí, která bude neustále aplikována na rizikové skupiny, což jsou zejména děti, může dojít ke snížení trestné činnosti této skupiny budoucích potencionálních pachatelů. “Viz graf č. 6“ Přílohy

Otázka č. 7 se týkala besed a setkání policistů preventivně informační skupiny Policie ČR se žáky základních škol nebo středních škol ohledně různých programů prevence kriminality. Na tuto otázku je zpracován graf č. 7. Na tuto otázku 79 respondentů odpovědělo, že se s preventivními programy nebo besedou ze strany Policie ČR setkali a 22 respondentů uvedlo, že nikoli. Preventivní programy jsou základem systému prevence kriminality dětí a mládeže. V těchto programech se prolínají aktivity všech subjektů prevence. Čím více se budou provádět besedy a setkání se studenty a žáky škol, tím více poznatků a rad od proškolených policistů si děti odnesou a dále si budou prohlubovat znalosti v těchto oblastech a zákonitě dojde ke zmenšování rozsahu a závažnosti kriminality a minimalizace podmínek umožňujících páchaní kriminality. Programů prevence kriminality, které poskytuje Policie ČR je velice mnoho a v některých případech je složité vybrat ten, který by

odpovídal dané problematice nejlhodněji. Bylo by účelnější v tomto směru vytřídit programy, které odpovídají problému v určitém směru a to jak drogové problematice, nebo problematice šikany a připravit více variant programů k těmto jednotlivým negativním jevům a tyto následně střídat během určitého období v jednotlivých školách.“Viz graf č. 7“ Přílohy

Otázka č. 8 byla zaměřena na jednotlivé preventivní programy, se kterými se respondenti setkávají. Tato setkání a besedy jsou konány v rámci prevence ze strany Preventivně informační skupiny Policie. Dotazovaní respondenti odpověděli, že nejvíce se besedy týkají otázek spojených s drogovou problematikou, šikanou na školách a v současné době s nově vznikajícím fenoménem což je kyberšikana. Jedno z témat, které respondenti uvedli, v dotazníkovém průzkumu byla, právní odpovědnost což se dá chápat jako nutnost nést důsledky za nějaké jednání nebo opomenutí. Největším problémem, na který respondenti poukazovali, je problém šikany a to jak na základních školách, tak na středních školách příbramského regionu. Je to problém, o kterém se jak žákům, tak i pedagogům na školách nepříjemně hovoří. V této problematice je i velice těžké najít účinnou prevenci, která by důsledně fungovala na tento negativní jev. Jednou z kvalitních prevencí, ale složitou je kooperace ve výchově.

Cílem kooperace ve výchově, resp. uplatňování kooperativního učení je vytváření kooperačních týmů, čímž podporujeme zapojení outsiderů do skupinových aktivit. Tento systém jim dává možnost získat respekt třídy i vyšší sebeúctu. Agresorům napomáhá používat jinou než agresivní interakci a obětem umožňuje vyhybat se nebezpečným situacím nebo z nich unikat.

Co se týče přímo kooperativního učení, tak se žákům ve výuce ukládají úkoly, které mají plnit společně, přičemž úspěch je závislý na všech členech týmu. Každý je zodpovědný za to, co se naučí ostatní členové. Pokud by se hodnotil úspěch nejslabšího člena týmu, musí se úsilí skupiny soustředit na pomoc tomuto jedinci. Mezi žáky se tak vytváří pozitivní citové vztahy a vzájemné porozumění. Důležité je ovšem sestavování těchto týmů, které mají být maximálně rovnocenné. Samozřejmě lze princip kooperace uplatnit i při nejrůznějších činnostech mimo vlastní výuku, např. na školním výletě, v zájmových kroužcích.⁴⁹⁾ Je třeba se rovněž zmínit o fenoménu současné doby, kterým je pojem **kyberšikana (cyberbullying)**. Jedná se

⁴⁹⁾ ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha, 1995. s 82-85.

o druh šikany, který využívá elektronických prostředků, jako jsou mobilní telefony, e-maily, pagery, internet, různé blogy (např. rozšířený facebook) a další. Pro všechny komunikační technologie (IT) platí, že na jedné stránce mohou být využívány s velkým přínosem pro společnost, ale na druhou stránku mohou být i snadno zneužitelné. Je to dáno rovněž tím, že v dnešní době má v podstatě každý jedinec (od dítěte po důchodce) možnost bezproblémového užívání těchto systémů. Tyto systémy poskytují především dětem nekonečné pole působnosti, což sebou samozřejmě může přinášet řadu potíží.⁵⁰⁾ Kyberšikana má řadu projevů, kdy agresor oběti zasílá urážlivé a obtěžující e-maily, zneužívá webové stránky, kde zveřejňuje fotky a videa oběti bez jejího souhlasu, napadá oběť na diskusních fórech a při chatování. Od běžné šikany se liší tím, že agresor je zpravidla anonymní (pokud je silný v IT) a je nesnadné ho vypátrat a objevuje se zde absence přímého fyzického násilí (např. viditelná zranění). Tato skutečnost znesnadňuje odhalení kyberšikany školou a rodiči.⁵¹⁾

Otázka č. 9: Myslíte si, že Policie ČR dostatečně působí svou prevencí na kriminalitu dětí a mládeže? K této otázce je zpracován graf č. 8. Tuto otázku můžeme rozdělit na respondenty, kteří se dotazníkového šetření zúčastnili na venkovských školách, kdy ze 42 respondentů 22 respondentů odpovědělo ano a 20 respondentů odpovědělo ne. V městských školách z celkového počtu 59 respondentů odpovědělo 46 respondentů ano a 13 respondentů ne. Z této otázky vyplývá, že poskytování preventivních programů a besed se žáky základních a středních škol se soustředí na městské části a větší školy v regionu. Toto je zapříčiněno i tím, že obecně platí ta skutečnost, že na vesnicích je menší kriminalita než ve městech a i školská zařízení jsou menší a tudíž je zde méně žáků a proto i menší kriminalita. Školy ve městech a školy na venkově se od sebe liší, i s jiných hledisek a to hned v několika. Nejnápadnějším rysem je samozřejmě odlišný sociální prostor, ve kterém školy stojí. Zabývat se v současné době více než obvykle tématem „prevence kriminality dětí a mládeže“ je určitě velmi důležité nejen proto, že se jedná o významný druh pomoci dětem, mnohdy tápající na pomyslném životním a společenském startu, ale mimo jiné i proto, že podle policejních statistik neustále narůstá delikvence dětí mladšího školního věku a pubescentů – čili žáků mladších 15

⁵⁰⁾ VÁGNEROVÁ, K., a kol. *Minimalizace šikany*, Praha, 2009. s. 92.

⁵¹⁾ VÁGNEROVÁ, K., a kol. *Minimalizace šikany*, Praha, 2009. s. 93.

let. Je však zřejmé, že by se prevence měla stejnými procenty aplikovat jak ve školách městských, tak i ve školách na venkově. Nemůžeme se přece uspokojit faktem, že na venkově je kriminalita menší než ve městě. “Viz. graf č. 8“ Přílohy

Otázka č. 10: Probíhají na Vaší škole besedy nebo setkání se strážníky městské policie ohledně prevence kriminality dětí a mládeže? Tato otázka byla rozdělena znovu na 2 skupiny respondentů a to na městské školy a na venkovské školy. Počet a rozdělení respondentů bylo shodné jako u otázky č. 9. Výsledek byl však překvapivý, když z celkového počtu 59 respondentů městských škol odpovědělo 32 respondentů ano a 27 respondentů ne. Z celkového počtu 42 respondentů venkovské školy odpovědělo 16 respondentů kladně ano a 26 respondentů ne. Z výsledku procentuálního vyhodnocení respondentů dotazníkového šetření je zřejmé, že MěP Příbram dostatečným způsobem nepracuje v rámci prevence kriminality. Manažerem prevence kriminality MěP Příbram je JUDr. Milan Fára, který při řízeném rozhovoru sdělil, že MěP Příbram provádí prevenci kriminality, která je zaměřena na děti, ale je směřována spíše na sportovní aktivity. Dále uvedl, že je právě on určen na preventivní činnost pro město Příbram. V ostatních lokalitách Příbramského regionu by si mělo preventivní činnost připravovat jednotlivě každé město, ale tyto aktivity nebyly zaznamenány.

Strážníci MěP Příbram samostatně provádějí preventivní činnost, jako jsou besedy na základních školách jen zřídka, k této činnosti je určen právě JUDr. Milan Fára. Společně s pracovní skupinou prevence kriminality jako poradním orgánem Rady města připravuje koncepci a hlavní cíle programu prevence kriminality. V ostatních městech regionu Příbramska jako je Dobříš, Rožmitál pod Třemšínem nebo Březnice, kde byla, zřízena obecní policie nebyla zaznamenána ze strany strážníků aktivní preventivní činnost, směřující k dětem nebo rizikovým skupinám mládeže. Je zřejmé, že preventivní činnost, která je prováděna MěP Příbram nebo obecní policií v regionu není na dostatečné úrovni. Tato skutečnost je zapříčiněna tím, že metodik prevence kriminality JUDr. Fára připravuje projekty pro prevenci kriminality, které předkládá pracovní skupině a tyto projekty následně aplikuje do praxe. Otázkou je vedlejší činnost, kterou k této práci řeší. Jedná se v zásadě o vyřizování různých dotačních titulů, které mají vztah k prevenci kriminality a dále spolupráci s různými neziskovými institucemi jako je Občanské sdružení Tilius, nebo K centra Magdalena. Popsáno v kapitole č. 7 prevence dětí a mládeže v regionu Příbramsko. Dle JUDr. Milana Fára je jeho činnost zaměřena pouze pro město

Příbram a cílovou skupinou jsou základní školy. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že prevence MěP je nedostatečná v ohledu na venkovské školy, kdy respondenti z venkovských škol v 62% uvedli, že se s besedou nebo setkáním se strážníky MěP nesetkali.“ Viz., graf č. 9.“ Přílohy

Otázka č. 11: Čeho se týkala beseda nebo setkání se strážníky MěP? Respondenti nejčastěji uvedli, že se jednalo o besedy spojené se sportovní činností „Volejbal proti drogám“ a „Fotbal proti drogám.“ Jsou to programy, které jsou věnovány dětem a to jako volnočasové aktivity. Jsou pořádány na různých hřištích základních škol v teritoriu města Příbram. Strážníci provádí v základních školách 3 druhy přednášek a to ve spolupráci s policií ČR. Základní přednáškou je „Zásada bezpečného chování, která je doprovázena ukázkami sebeobrany, sebeovládání a vyhýbání se krizovým situacím. Děti si mohou vyzkoušet chování v těchto situacích a různé druhy úchopů a chvatů ze sebeobrany.

Druhým typem přednášek je přednáška z názvu „Extremismus“ zaměřená na rasově motivované trestné činy a nemůžeme opomenout šikanu. Třetím druhem přednášky je přednáška „Bezpečná manipulace s pyrotechnikou.“ Tato přednáška je zaměřená na dobu, kdy je možné v obchodech zakoupit různé druhy pyrotechniky, zejména pak na vánoční dobu. Strážníci navštěvují žáky základních škol a seznamují je se zákazem používání pyrotechniky ve městě a také upozorňují děti, že by samy neměly odpalovat zábavní pyrotechniku, ale pouze za přítomnosti osoby starší 18 let. Dále je dětem při přednáškách řečeno, jakým způsobem co nejbezpečněji používat pyrotechniku, jako např. kde ji kupovat a co by koupený produkt měl mít za certifikační označení, jak a kde bezpečně odpalovat, že by neměly nikomu házet zábavní pyrotechniku pod nohy, a co dělat pokud nedojde k jejímu výbuchu, apod. Dětem se sdělují příběhy spjaté s užíváním pyrotechniky, při kterých došlo ke zraněním, u některých případech se ukazují i ilustrativní obrázky, které na děti výrazně zapůsobí. V každé třídě kde beseda proběhne, jsou zanechány informativní letáky o zábavné pyrotechnice. Dotazníkovým šetřením bylo k této otázce zjištěno, že MěP se zabývá zejména využitím volnočasových tedy mimoškolních aktivit dětí.

Otázka č. 12: Myslíte si, že strážníci dostatečně působí svou prevencí na kriminalitu dětí a mládeže? Na tuto otázku odpovědělo 43 dotazovaných respondentů, že městská policie působí dostatečně na prevenci kriminality dětí a mládeže a 58 respondentů odpovědělo, že ne. Z dotazníkového šetření je znatelné, že MěP Příbram se zaměřuje teritoriálně pouze na město Příbram, co se týče

prevence a ve většině případů na základní školy. Respondenti se ve venkovských školách setkali pouze v několika případech s besedou nebo s programem prevence kriminality ze strany MěP. Řešení této situace se naskýtá v lepší spolupráci MěP a Policie ČR v oblasti prevence kriminality. Preventivně pracovní skupina MěÚ Příbram společně s koordinátorem pro prevenci kriminality by měla na situaci reagovat tím způsobem, že s Preventivně informační skupinou Policie ČR doplní svoji činnost o nové programy, které přepracuje pro svoji potřebu a činnost strážníků MěP. Tyto programy by měla následně aplikovat k cílovým skupinám dětí a mládeže. Dále se nezaměřovat pouze na základní školy, ale z důvodu programu proti drogám tento aktivovat na středních školách a středních učilištích v Příbrami. (Viz., graf č. 10 Přílohy)

Otázka č. 13: Probíhají na Vaší škole jiné akce týkající se prevence kriminality? Z celkového počtu uvedlo 46 respondentů, že na jejich škole probíhají soutěže v rámci nadace BESIP, Bezpečně na kole nebo Den s dopravní výchovou. Nadace BESIP podpořila také projekt s názvem „Uber plyn!“, který úspěšně funguje ve Spolkové republice Německo od roku 2008. Kampaň je primárně zaměřena na rychlostní chování řidičů, které je příčinou největšího počtu usmrcených osob při dopravních nehodách i v ČR.

Otázka č. 14: Váš názor na prevenci kriminality, co by mělo být v programech zdůrazněno a jakým směrem by měly programy směřovat? Volnou formou odpovědělo 32 respondentů, kteří zdůraznili názor ten, že by programy měly ve větší míře seznamovat děti a mládež se šikanou, obranou proti drogám a obranou proti kyberšikaně. Kyberšikana je velkým problémem v řadě zemí. Řada zemí kvůli ní přijímá nové zákony a bezpečnostní opatření. Tento negativní jev společnosti by se měl podchytit co nejdříve, aby nedošlo k velkému nárůstu a rozšíření a nestal se samozřejmostí našeho života.

6.3 Diskuze

Dotazníkové šetření ukázalo několik zajímavých aspektů, které jsou třeba vyzdvihnout nebo na mě upozornit.

Důležitá okolnost, která vyplynula z dotazníkového šetření, je že ze strany MěP Příbram by mělo dojít ke zvýšení aktivit ve směru k prevenci kriminality, a to jak celkové, tak hlavně ve vztahu k prevenci kriminality dětí a mládeže. Měla by se

synchronizovat činnost s Preventivně informační skupinou Policie ČR, aby byl vytvořen časový prostor strážníkům, kteří by se tak měli aktivně podílet ve spolupráci s PIS Policie ČR na besedách ve školách a setkání se žáky škol. Této koordinaci by se měla věnovat zřízená pracovní skupina prevence kriminality, která jako poradní orgán Rady města zpracovává každoročně Městský program prevence kriminality. V roce 2008 byla touto skupinou zpracována i první Koncepce prevence kriminality města na léta 2009 – 2011, kterou následně schválilo Zastupitelstvo města. Na tento strategický dokument navazuje Koncepce prevence kriminality města na léta 2012 – 2015. V této koncepci se klade důraz zejména na podporu prevence kriminality dětí a mládeže.

Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že v menších městech kde působí, obecní policie se neprovádí preventivní činnost vůbec a tato práce zůstává plnou měrou na preventivních pracovnících Policie ČR. Tato města a především městská zastupitelstva by měla navázat spolupráci s pracovní skupinou prevence kriminality MěÚ Příbram a tím i vypracovat koncepcí pro zavedení účinné prevence kriminality pro školy těchto regionů. Na základě této spolupráce by docházelo k lepší koordinaci a zároveň aplikaci preventivních programů do těchto škol, které by mohly být doplněny následně programy prevence kriminality ze strany Policie ČR.

V dotazníkovém šetření bylo několik otázek, které směřovaly k práci Policie ČR Příbram ve vztahu k preventivní činnosti. Z dotazníkového průzkumu respondentů vyplývá, že práce policie je, co se týče prevence na docela dobré úrovni. O tuto činnost se starají Preventivně informační skupiny Policie ČR. Je zřejmé, že programy, které používají, příslušníci preventivně informační skupiny jsou aplikovány na věkové skupiny respondentů správně a rovněž je zřejmé, že se policisté nezaměřují pouze na teritorium města Příbram, ale svojí preventivní činnost rovněž směřují na školy v okolí regionu, protože respondenti většinou odpovídali kladně na otázky týkající se prevence kriminality ze strany Policie ČR. Ze strany respondentů bylo při odpovědích znatelné, že mají přehled o používaných programech prevence kriminality a dovedli je určit a jmenovat. V dotazníku se objevila i ta skutečnost, že policie konzultuje s pedagogickým personálem problémy, které na školách vznikají a následně reagují na tyto negativní jevy vhodným použitím preventivního programu a to jak na negativní jev, kterým je v současné době šikana, nebo drogová problematika. V tomto případě se již nejedná o primární prevenci

kriminality, ale je zde použita sekundární prevence, která se v této věci ukázala jako účinnou. Větší důraz by však měl být kladen ze strany Policie ČR na prevenci kriminality a aplikaci programů prevence kriminality na středních školách a odborných učilištích, kde se soustředí nejvíce rizikové skupiny a to je dospívající mládež. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že preventivní činnost v těchto školských zařízeních je méně frekventovaná oproti základním školám. Hlavní hledisko je takové, že děti na základních školách jsou více přístupné a lépe se s nimi pracuje. U mládeže, což jsou právě žáci středních škol, musí přednášející policista hledat cestu, jak navázat s touto skupinou kontakt a komunikaci, aby prevence byla účinná.

Jednou ze zásadních věcí, které mají vliv na vývoj jedince, může být rodina, jak je popsáno v kapitole 4. této bakalářské práce. Proto jedna z otázek dotazníkového šetření směřovala ke skutečnosti, zda respondent pochází z úplné rodiny nebo zda žije pouze s jedním z rodičů. V této věci je nutno konstatovat, že právě rodina má, resp. by měla mít na jedince v období dětství nejvýznamnější vliv. Měla by ho rozvíjet v oblasti volného času, zvláště pak pokud jde o aktivity, kterým se věnuje celá rodina. Většinou pak má potomek k těmto činnostem mnohem bližší vztah. Důležitou roli hraje samozřejmě i skutečnost, zda a hlavně jak se rodiče svému dítěti věnují a zda nenechávají veškeré volnočasové aktivity na něm samotném. V takovém případě by se totiž u dětí mohly rozvíjet nežádoucí činnosti a následně přejít až ke kriminalitě dětí a mládeže.

7 PREVENCE KRIMINALITY DĚTÍ A MLÁDEŽE V PŘÍBRAMSKÉM REGIONU

„Základem úspěchu prevence kriminality mládeže je její včasné působení. Vychází z předpokladu, že prevence kriminality mládeže je její včasné působení. Vychází z předpokladu, že prevence kriminality mládeže je proces, který je nutné nezanedbat, neodkládat a začít s ním od nejtělejšího věku dítěte.“⁵²⁾ Jako každé město tak i Příbram a jeho okolí se pokouší bojovat s kriminalitou, která s vývojem naší společnosti a trendy, které se k nám dostávají, ze zahraničí roste a stále se musí hledat způsoby, kterými se do budoucna zabráni nárůstu, už tak vysoké kriminality.

7.1 Spolupráce územních celků a policie ČR

Jedním z projektů, který se naše společnost a Česká republika snaží aplikovat je program“ Community policing“ Tento program by měl přinést užitek pro občany a měl by pomáhat ke snižování kriminality. Jedná se o komunikaci mezi státní správou a Policií ČR. Snaží se, aby lidé byli blíže problémům, které jim dnešní společnost přináší a spolupodíleli se i sami na snižování kriminality v jejich okolí. Spolupráce by měla probíhat tím způsobem, že ze strany Policie ČR a starostů jednotlivých obcí v regionech bude docházet k uzavírání koordinačních dohod, kde budou stanoveny podmínky spolupráce mezi obecními úřady a obvodními odděleními policie, které mají příslušné obce ve služebních obvodech. Součástí koordinační dohody jsou i pravidelné koordinační schůzky, jejichž cílem je řešit bezpečnostní situaci, dopravní problematiku a prevenci kriminality na svěřeném území a případně přijmout některá strategická rozhodnutí v oblasti bezpečnosti v obci. Proto je nutné, aby policista s územní odpovědností pravidelně docházel na konzultace se starostou obce a byl i v očích občana ten, na kterého se mohou s důvěrou obracet při řešení i malých problémů souvisejících s trestnou činností v obci, kde člověk žije. Lidé v obcích, ale i ve městě jsou obklopeni nástrahami, které jim běžný život a společnost připravují a tito lidé na ně nejsou připraveni. Proto se musí prohloubit komunikace, mezi policií a občanem. Toto je základním kamenem pro spokojenost a lepší vědomí lidí ve vztahu k narůstající kriminalitě.

⁵²⁾ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha, 2004. s. 118.

Města a obce postupují v oblasti prevence kriminality v samostatné působnosti. Tvoří základní úroveň a snaží se plnit cíle ke snížení kriminality. Na obcích leží váha praktického výkonu projektů, aktivit, kdy hlavním cílem je spolupráce s Obvodním oddělením, pod který příslušná obec nebo město spadá. Podle současného zákona o obcích může starosta obce požadovat po policii pomoc při zabezpečování místních záležitostí veřejného pořádku. Policie se rovněž spolupodílí na zabezpečování této činnosti. Ve všech případech se ale jedná spíše o dohodu mezi těmito institucemi a její důsledné dodržování odvisí od řady faktorů jak na straně policie, tak i obcí.

V současné době nemají malé obce dostatek finančních prostředků, třeba pro zřízení obecní policie, která by pomáhala tuto situaci řešit. Rovněž by bylo potřeba zdokonalovat, v lepším případě instalovat monitorovací systémy do rizikových lokalit a to už z preventivních důvodů. Systémy monitorující veřejná prostranství však mohou dnes zřizovat a provozovat pouze policie a obecní policie. V této věci stojí výhoda na straně větších měst, která si mohou dovolit městskou policii. Ta může následně preventivně působit v nebezpečných lokalitách měst a tím i zajišťovat větší bezpečnost občanů, kteří v těchto lokalitách žijí. Toto je i případ Příbrami. Je pravda, že z důvodu velké kumulace obyvatel se města potýkají se značně větším nápadem trestné činnosti než obce a závažnější trestnou činností, ale mají i více jak finančních prostředků, tak i možností preventivně na kriminalitu působit a trestné činnosti předcházet. Město Příbram zřídilo pracovní skupinu prevence kriminality a jmenovalo manažera prevence kriminality, protože pouze dostatečná institucionální infrastruktura organizací působících v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů může vhodně a komplexně reagovat na vývoj kriminality, potřeby občanů v této oblasti a navrhopvat komplexní přístupy k řešení výše uvedených okruhů problémů. Ve zřízené pracovní skupině jsou zástupci nejen státních organizací (starosta města Příbram, Policie ČR, MěP Příbram, manažer prevence kriminality, odboru sociálních věcí a zdravotnictví, odboru školství, Probační mediační služby, Střediska výchovné péče, bezpečnostně-dopravní komise města), ale i nestátních neziskových organizací (K-Centra a mateřského centra Matylda). Město Příbram přikládá zřízení pracovní skupiny velký význam a její činnost považuje za velmi důležitý předpoklad ke kvalitní práci v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů ve městě a okolí. Samozřejmě je také důležitá kvalitní práce nejen MěP, ale především Policie ČR a všech ostatních institucí a organizací zabývajících se prevencí kriminality. Ve městě je velký počet

organizací a institucí, které buď přímo či jen okrajově a zprostředkovaně působí v oblasti prevence kriminality a sociálně patologických jevů. Jejich práce se prevence kriminality dotýká z různých směrů a má rozdílnou kvalitu. Při jednání pracovní skupiny prevence kriminality bylo diskutováno o tom, jakým způsobem předcházet protiprávnímu jednání a sociálně patologickým jevům u dětí a mládeže. Nejdůležitější roli v této oblasti plní vedle školy především rodinná výchova. Do výchovy v rodině zasahuje stát většinou až v momentě, kdy již dochází k vážným výchovným problémům a protiprávnímu jednání. Město proto hledá prostředky, jak tomuto závadovému jednání předcházet. Z těchto důvodů uvažovalo o realizaci Systému včasné intervence, který by měl především zajistit rychlou informovanost subjektů pracujících s delikventní a problémovou skupinou dětí a mládeže. To v praktické rovině znamená vytvoření podmínek pro koordinované, interdisciplinární řešení „delikvence dětí mezi všemi zainteresovanými složkami orgány sociálně-právní ochrany dětí „OSPOD“, Policií ČR, justičními orgány soudy, státní zastupitelství, Probační a mediační službou, obecní policií, úřady práce, zdravotnickými zařízeními, školami a školskými zařízeními a nestátními neziskovými organizacemi, což umožňuje efektivně pracovat s klientem, jeho rodinou a prostředím, kde žije. V současné době jsou ze strany pracovní skupiny prevence kriminality iniciována složitá jednání, která jsou teprve na začátku, a tento systém se teprve připravuje. Ze strany Policie ČR v teritoriu města Příbram jsou však případy delikvence dětí a mládeže zaznamenávány a následně cestou Preventivně informační skupiny vyhodnocovány a v případě potřeby předávány orgánům sociálně-právní ochrany dětí, který se dále věcmi zabývá.

Oddělení OSPOD pracuje nejen s klienty města Příbrami, ale zabývá se rovněž výkonem sociálně-právní ochrany dětí v rámci působnosti obecního úřadu III. typu (75 obcí ve správním obvodu). Na oddělení OSPOD, aktuálně pracuje celkem 6 terénních sociálních pracovníků, kteří se zaměřují především na řešení problematiky nefunkčních a sociálně slabých rodin, řeší problematiku spojenou s rozvodem rodičů, úpravami poměrů – svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, úpravami styku, změnami výchovy, paternitními spory, dědickým řízením, sanací rodinného prostředí apod. V této souvislosti úzce spolupracují především s rodinami, školskými a zdravotnickými zařízeními, pediatry a odbornými lékaři, psychology, soudy a dalšími, včetně pomáhajících profesí zřizovaných státem, tak i z oblasti NNO. Dále na oddělení aktuálně pracují 2 kurátoři pro děti a mládež, kteří řeší problematiku dětí,

kteře mají problémové chování a jednání, dopouštějí se záškoláctví či jiného závadového jednání, páchají přestupky a trestnou činnost, jsou umístěny ve VTOS, ve vazbě apod. Kurátoři aktivně spolupracují se školskými zařízeními, orgány činnými v trestním řízení, soudy Probační a mediační službou.

Je nutné však vyzdvihnout mimoškolní tedy volnočasové aktivity, které jsou součástí programu prevence kriminality MěP Příbram. Tyto aktivity řeší drogovou závislost a protidrogovou prevenci v našem městě. Jedná se o organizace a občanská sdružení, jež pracují celoročně s mládeží a zároveň zastřešují výcvikové a vzdělávací centrum v oblasti bezpečnosti, sebeobranu, prevence kriminality a dalších souvisejících činností. Jedná se o občanské sdružení **TILIUS**, které se angažuje v nejrůznějších vzdělávacích a výcvikových programech, často zaměřených na prevenci kriminality. Ve spolupráci s Policií České republiky, několika policiemi obecními a dalšími partnery vytváří nejrůznější preventivní a výcvikové projekty – přednášky na téma bezpečné chování (uzpůsobené pro různé cílové skupiny: děti ze základních škol, studenty středních škol, specifické skupiny pracující v rizikových sektorech – záchranáři, hasiči, zaměstnanci bezpečnostních agentur apod., ale například i seniory), kurzy sebeobranu pro ženy a sebeobranu pro ženy pracující v rizikových sektorech, přednášky na téma extremismu, bezpečné chování a manipulace se zábavní pyrotechnikou.

Dále pak spolupracuje MěP s Centrem Adiktologických služeb „**MAGALENA**“. Jedná se o kontaktní centrum, které je určeno ke včasné krizové intervenci, poradenství, zdravotní a sociální pomoci uživatelům, kteří se mohou nacházet v různém stupni užívání drog od prvotního experimentu přes „rekreační užívání“, „problémové užívání“, až po závislost s rozsáhlým poškozením zdraví. Nabízejí širokou škálu pomoci od podávání základních informací k rozhovorům motivujícím ke změně životního stylu a od jednorázové poradenské intervence k systematické, strukturované a dlouhodobější pracovní spolupráci s jasněji vymezenými cíli. Na velice dobré úrovni je spolupráce s nízkoprahovým klubem „**BEDNA**.“

Bedna je občanské sdružení a první nízkoprahové zařízení pro děti a mládež v Příbrami, které bylo otevřeno na počátku roku 2010. Ihned v tomto roce Městský úřad Příbram společně s preventivní skupinou získali pro Bednu finance na dovybavení prostor (nákup kulečnicku, rádia, polic, stolů, regálů, kuchyňské linky, výtvarných potřeb, deskových her atd.) v celkové hodnotě 67.000 korun z dotace MV

ČR. Tentýž rok ještě uvolnila Rada města částku 8.000 korun na nákup výtvarných potřeb v rámci výtvarné soutěže Colours of Křižák. V roce 2012 byl sociálními pracovníky Bedny ve spolupráci s městem Příbram realizován projekt bezplatného doučování dětí (Podpora vzdělávání dětí pocházejících ze sociálně znevýhodněného prostředí – Doučko) prostřednictvím dotace MV ČR ve výši 65.000 korun a finanční spoluúčasti města 10.000 korun. Doučování v Bedně probíhá i v letošním roce v rámci dobrovolnické služby za využívání v loňském roce z dotace nakoupených pomůcek, například učebnic, atlasů, slovníků a podobně. Rovněž volnočasové aktivity pro děti a mládež jsou, využívány v dostatečné míře jedná se zejména o:

sporty – kulečnick, šipky, stolní fotbal, ping-pong, do měsíčních programů NZDM Bedna jsou zařazovány i turnaje v těchto aktivitách.

PC – počítače s připojením na internet s možností naučit se na internetu vyhledávat a stahovat potřebné informace, pracovat s textovým souborem, atd.

výtvarné aktivity – do měsíčních programů NZDM Bedna jsou zařazovány výtvarné workshopy, které dávají prostor pro sebevyjádření a rozvíjí jemnou motoriku a kreativitu. Základní výtvarné pomůcky jsou uživatelům volně k dispozici v klubu.

hudební aktivity – možnost v klubu poslouchat vlastní muziku (PC, rádio), prostor klubu dovoluje i tancování, do programu NZDM Bedna jsou zařazovány i hudební akce.

deskové hry – volně je k dispozici široká škála deskových her, které rozvíjí trpělivost, soustředění, pozornost, logické myšlení, strategii, atd.

časopisy - na klubu jsou volně k dispozici časopisy a knížky (Dívka, Bravo, Board, atd.)

NZDM Bedna si můžete představit jako takový klub pro mladé lidi. Tady mohou kluci a holky od 11 do 20 let trávit svůj volný čas v prostředí bez drog, alkoholu, cigaret a také bez násilí a vulgarit. Můžou se tady zapojit do různých zajímavých činností, nebo tu jenom tak pobýt, popovídat s kamarády, přečíst si oblíbený časopis nebo si zahrát fotbal.

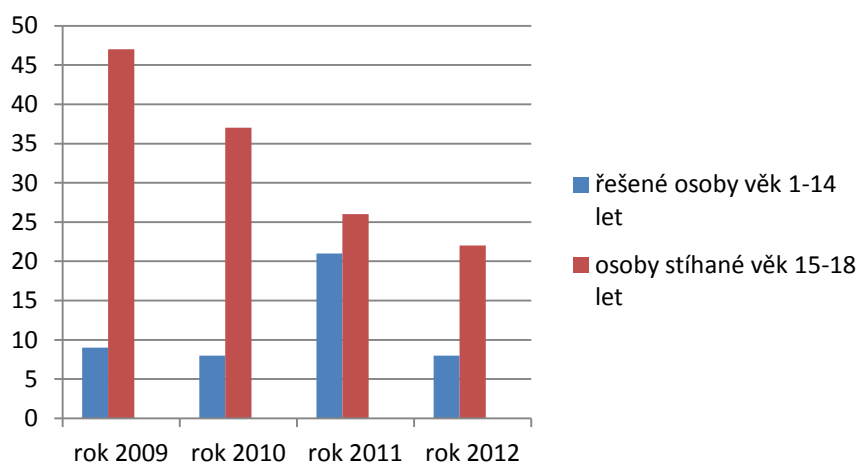
7.2 Statistické ukazatele trestné činnosti regionu Příbram

Seriózní hodnocení kriminality je složitým úkolem. A proto jednoduchá a rychlá hodnocení základních statistických údajů je jen laciným popisem čísel, vytržených z kontextu, maximální srovnání s čísly v roce předchozím a mají mírně řečeno nulovou hodnotu. Někdy z důvodu takových zkreslených hodnocení jsou tato spíše omezující či škodícím prvkem znesnadňující účinný zásah proti kriminalitě. Dvojnásobně to platí o kriminalitě páchané osobami mladšími 18 let, to je osobami, na které orgány činné v trestním řízení pohlížejí v mnoha ohledech jinak než na osoby dospělé a o které mezi širokou veřejností kolují dosti specifické názory a přístupy, podle hesla, že když jsem rodič a vychoval jsem či vychovávám děti, tak o výchově, příčinách dětských prohřešků, jejich řešení a jejich správném trestání vím své a nenechám si to hned tak od každého vymluvit.

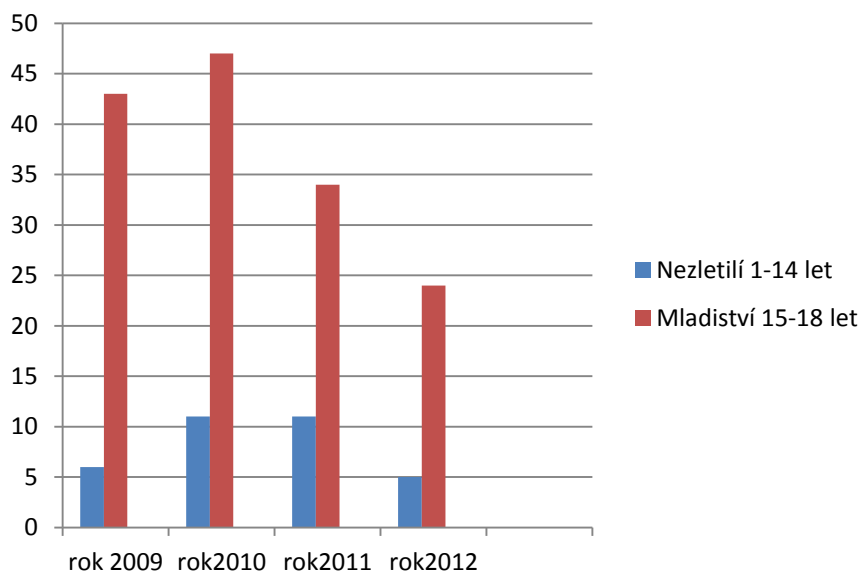
Statistické údaje o kriminalitě mládeže jsou děleny do dvou kategorií. Na údaje o trestné činnosti osob mladších 15 let to je trestné činnosti dětí, nezletilých, nedospělců a osob starších, mladistvých ve věku od 15 do 18 let. U první kategorie jsou základním zdrojem statistiky podle Policie ČR a doplněné statistikami Nejvyššího státního zastupitelství. U mladistvých pak zdrojem jak údaje policie, tak i státních zastupitelství a soudů. Kriminalita mladistvých a trestní postih mladistvých jsou v materiálech obou rezortů evidovány, zpracovány, vyhodnocovány, komentovány a zveřejňovány vždy zvlášť. Především proto, že trestná činnost dětí a mladistvých se v mnoha ohledech od trestné činnosti starších věkových skupin výrazně liší a to jak svojí strukturou, početností, způsoby provedení, motivací, tak i osobními charakteristikami pachatelů. Trestná činnost dětí a mladistvých se velmi těžko zjišťuje, prokazuje, vyšetřuje a postihuje. Latence kriminality dětí a mladistvých se odhaduje jako větší než část evidované kriminality a její morální následky jsou považovány za společensky závadnější než u dospělých.

Následující tabulka a graf znázorňují statistické ukazatele trestné činnosti dětí a mladistvých v Příbramském regionu a to v době vypracování první koncepce prevence kriminality na léta 2009 – 2011. Dále jsou statistické údaje doplněny o rok 2012 a to z důvodu, zda byla koncepce účinná či nikoli. V koncepci prevence kriminality bylo několik hledisek věnováno kriminalitě dětí a mládeže a tato koncepce by tudíž měla působit na snížení kriminality dětí a mládeže.

Graf č. 1
Osoby řešené Územní odbor Příbram⁵⁴⁾
 Osoby nezletilé a osoby mladistvé.

Graf č. 2
Spáchané skutky Územní odbor Příbram⁵⁵⁾
 Osoby nezletilé a osoby mladistvé

⁵⁴⁾ MINISTERSTVO VNITRA, policejní prezidium České republiky, *Statistický výkaz za období od 10. 10. 2012 do 31. 3. 2013 – Česká republika*. [online] 2012 [cit. 2013–2–01]. Dostupný na [www: <http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls>](http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls).

⁵⁵⁾ MINISTERSTVO VNITRA, policejní prezidium České republiky, *Statistický výkaz za období od 10. 10. 2012 do 31. 3. 2013 – Česká republika*. [online] 2012 [cit. 2013–2–01]. Dostupný na [www: <http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls>](http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls).

Na obou grafech je zřetelné, že řešených nezletilých a stíhaných mladistvých osob se od roku 2009 do roku 2012 snížil. Rovněž se snížil počet spáchaných skutků těmito osobami.

7.3 Preventivní programy policie zaměřené na děti

Velice důležité se ukazuje zavedení preventivních programů, na kterých se spolupodílí Policie ČR. Je to zejména složka preventivně informační skupiny, a to jak na celorepublikové, krajské, tak i regionální pozici. Preventivních programů, které se v současné době ukazují nutností pro boj s kriminalitou, zejména dětí a dospívající mládeže, je velká řada. Jedná se například o:

Ajaxův kufřík je pomůcka pro práci s nejmenšími dětmi skládající se z pevné tabule, 60 ks. obrázků na plastových deskách opatřených magnety pro snadné umístění na tabuli a brožurky s příběhy. Pomocí šesti příběhů (jak šla Jana po přechodu pro chodce na „červenou“, jak si Tomáš vzal sám prášky na bolavý zoubek, jak si Ondra hledal nové kamarády a oni byli zlí, jak si Eliška bez dovolení vzala cizí koloběžku, jak Radek otevřel dveře neznámému člověku, jak Lenka sama odešla od rodičů v neznámém městě a ztratila se) se děti učí rozpoznat správné a nesprávné jednání.

„**Pačesová liga**“, do této akce jsou zapojeni žáci prvních tříd, kteří soutěží v pexesu s dopravními značkami. Při této soutěži si policisté ověří, jak děti zvládají dopravní značky. Na konci celé akce si žáci vyzkouší jízdu na kole. Cílem tohoto preventivního programu je, aby se děti seznámily s nebezpečím, které na ně číhá v běžném provozu na pozemních komunikacích a cestou ze školy do místa bydliště.

„**Ajaxův zápisník**“ je program určený pro žáky druhých tříd základních škol. Před šesti lety byl tento projekt rozšířen po celé Policii ČR. Jeho cílem je zvyšování právního vědomí dětí a snaha předcházet sociálně patologickým jevům. Děti jsou seznamovány se záležitostmi běžného života jako je dopravní výchova, závislosti včetně hazardních her, šikana, trestné činy, zásady bezpečnosti a seznámení s policií, aby ji neviděly jen jako represivní složku.

„**Kapka prevence**“ program, který zvyšuje právní vědomí dětí a snižuje jejich závadové chování. Děti obdrží od policistů pracovní složky, do kterých si každý měsíc vkládají listy obsahující úkoly, doplňovačky a rady v oblasti prevence. Na

konci roku jsou uspořádány soutěže o věcné ceny. Při soutěžení si navíc děti formou hry zopakují a upevní znalosti týkající se prevence kriminality. Pravidelným docházením policistů do školy dochází i k eliminaci šikany.

„Abeceda bezpečí“ je program sociální prevence, který je zaměřen na děti I. stupně základních škol. Cílem je zvyšování úrovně vědomostí v oblasti bezpečného chování v běžných a kritických situacích, se kterými se děti mohou setkat. Tento program je koncipován jako pracovní sešit, ve kterém jsou vyobrazeny různé situace doplněné textem. Děti mají možnost situaci vymalovat a současně se nad ní zamyslet

„Hravě přes překážku“, tento program s protidrogovou tematikou je určen pro žáky 7. - 9. tříd. Cílem je oslovit mládež a vnést mezi ni pohled na drogovou problematiku a rizika s ní spojená. Cílová skupina je několik měsíců pravidelně navštěvována. Žáci jsou nejen vtaženi do tématu, ale sami se zamýšlí nad problematikou v literární a výtvarné soutěži. Vyhodnocení probíhá společně se závěrečnou částí sportovní, kdy jsou pro žáky také připraveny ukázky policejní práce a technických pomůcek ve vztahu k drogové problematice.

„Malá policejní akademie“ je komplexní program prevence sociálně patologických jevů. Je určen pro žáky II. stupně základních škol. Probíhá od roku 2002. Jeho úkolem je přispět u dětí k osvojování si prosociálního chování a odmítání porušování zákona. Jedná se o systematickou a dlouhodobou prevenci, která pokrývá širokou škálu nežádoucích jevů, jako je například problematika užívání návykových látek, gamblerství a alkoholismus. Projekt byl zpracován na základě učebních osnov a je koncipován i tak, aby mohl být využit v rámci školního vzdělávacího programu.

„Bambiriáda“, otevírá brány do báječného dětského světa, místa her, soutěží a prosté zábavy. Ústřední motto programu se každoročně mění. Jde o ukázky, jak trávit volný čas a seznámit s činností různých sdružení, klubů a nadací. Děti mají také možnost prohlédnout si výstroj policistů, napsat testy bezpečného chování atd.

„Policie radí a pomáhá“. Pro zpestření přednášek a besed jsou používány různé výchovné vzdělávací pomůcky. Přednášející chtějí posluchače danou věcí nejen potěšit, ale i zaujmout. Velké oblibě se u dětí těší kartičky s „Poldou“, na lícové straně je nakreslený policista a na rubové straně jsou stručné rady bezpečného chování tematicky zaměřené k příslušné policejní složce. Pro nejmenší jsou připraveny „Poldovy omalovánky“ s ilustracemi správných a špatných situací bezpečného chování, reflexní obrázky nebo hračka „Pásovce“, na které se děti mohou učit, jak se správně připoutávat.

„**Bezpečné prázdniny**“ je program, který zahrnuje skateboardové závody a jízdu na in-line bruslích. Žáci II. stupně ZŠ mají možnost reprezentovat svoji školu. Cílem je oslovit především skupinu mládeže, která upřednostňuje netradiční sporty. Nenásilnou formou dojde i ke kontaktu s policií. Žáci vyplňují navíc testy dopravní výchovy, tím si mohou vylepšit svůj výsledek v soutěži.

„**Bezpečná cesta do školy**“, jde o omalovánky, smyslem je oslovit nejmenší účastníky silničního provozu hravou formou, a to se známými postavičkami „Macha“ a „Šebestové“. Dětem jsou tak přiblížena základní pravidla silničního provozu. Zároveň je kladeno za cíl upozornit malé chodce na možná nebezpečí v silničním provozu.

„**Bezpečný cyklista**“, cílem je předcházet dopravní nehodovosti a ukázat školákům cestu, jak se správně chovat jako účastník silničního provozu. Je určen pro I. stupeň základních škol.

7.4 Besedy součástí prevence kriminality

Nejrozšířenějším způsobem prevence kriminality dětí a mládeže u policie jsou besedy. Tyto besedy probíhají nejčastěji se žáky základních škol a jsou rozděleny na besedy pro žáky prvního stupně a žáky druhých stupňů základních škol. Dále probíhají besedy i na středních školách. Policisté si vždy musí nejprve stanovit téma, které vychází z jednoho z preventivních programů. Jedná se zejména o témata:

„Bezpečné chování“

Téma je zaměřeno na žáky 1. a 2. tříd a zaměřuje se na nejčastější rizika této věkové skupiny. Vychází z vysvětlení obecných zásad bezpečnosti a způsobu verbální i neverbální komunikace s neznámou osobou. Děti se učí, jak se zachovat v případě, že se ztratí. Seznamují se s tísňovými telefonními čísly a pomocí scének se naučí správně a včas přivolat pomoc.

„Dopravní výchova – bezpečné přecházení Vidět a být viděn“

Dopravní výchova v MŠ a 1. roč. ZŠ je zaměřena především na základní prvky bezpečného pohybu v silničním provozu - přecházení přes přechod. Děti se formou hry učí bezpečnému chování v dopravě.

„Bezpečné chování“

Vychází z vysvětlení obecných zásad bezpečnosti a způsobu verbální i neverbální komunikace s neznámou osobou. Seznamujeme se zásadami bezpečného chování ve dne i v noci, na ulici i v bytě. Snažíme se vysvětlit nutnou opatrnost, potřebu užívání kukátek a bezpečnostních zámků, znalost čísel tísňového volání, apod. S malými dětmi se nacvičují modelové situace, při kterých se učí správně a bezpečně reagovat. Orientace v neznámém prostředí a přivolání pomoci.

Pro žáky vyšších ročníků jsou určeny zejména témata zahrnující složitější problematiku, která může být nakonec doplněna o modelovou situaci, která vede žáky k analýze problému a nalezení vhodných řešení. Jedná se například o:

„Šikana (Kyberšikana)“

Přednáška je určena pro žáky 6. tříd základních škol. Vysvětluje, co je to šikana, jak se projevuje v praxi, jak se jí lze účinně bránit a kde hledat pomoc. Zabývá se pocity oběti i agresora, morálními i psychickými důsledky ubližování. Rozebírá dopady i trestně právní následky šikany.

„Právo, morálka, odpovědnost“

Téma je určeno pro žáky 6. a 7. tříd základních škol. Je to stručný pohled do historie a významu práva. Představuje vývoj práva a jeho uplatňování v různých obdobích – od starověku po současnost. Ukazuje, kde se zákony setkáváme v praxi a jak se nás konkrétně týkají. Rozebírá jejich porušování a následný dopad sankcí. Zabývá se pojmy -morálka a odpovědnost na jednotlivých příkladech. Na nich žáci rozhodují o morálním a nemorálním chování, zjišťují, co je odpovědnost, kdy je člověk za své činy odpovědný a v jakém případě není. Proč spolu právo, morálka a odpovědnost bezprostředně souvisí.

Závěr

Lidé se dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce však v mládí a v rané dospělosti. Stávající česká úprava trestního práva umožňuje trestně stíhat jen mladistvé pachatele, kteří v době spáchání činu dovršili věku patnácti let.

Přesto se trend vývoje na úseku odhalování a objasňování kriminality mládeže podle statistických údajů jeví jako klesající a potvrzují to i statistické ukazatele kriminality dětí a mládeže v teritoriu územního odboru Příbram, které jsou poskytnuty v této práci formou grafů, na kterých je pokles kriminality znatelný. I přes tyto pozitivní ukazatele je potřeba se kriminalitě dětí a mládeže intenzivně věnovat do budoucna a neustále omezovat vznikající rizika, která se stále více zdokonalují s vývojem naší společnosti. Jedním z cílů bakalářské práce bylo to, zda jsou preventivní programy určené pro děti a mládež směřovány správně k věkovým skupinám žáků základních a středních škol. Provedený výzkum splnil v tomto ohledu svůj cíl, kdy bylo zjištěno, že ze strany Policie ČR je preventivní činnost a aplikace preventivních programů co se týče oblasti Příbramska na velmi dobré úrovni. Preventivní programy jsou ze strany PIS Policie vybírány citlivě a jsou implementovány na věkové skupiny jednotlivých ročníků s ohledem na problematiku v dané škole. Výzkumem se dále podařilo zjistit, že na středních školách není tak intenzivní preventivní činnost a využití preventivních programů ze strany Policie ČR a právě tam by se měly tyto činnosti soustředit vzhledem k rizikovému věku dětí právě středních škol a středních učilišť. Pozitivním zůstává fakt, že dochází k medializaci úspěšných preventivních programů ve sdělovacích prostředcích, které tyto skutečnosti zveřejňují i na internetových stránkách, kam se ve velké míře v současné době soustředí většina mladých lidí. Na poklesu kriminality dětí a mládeže je znatelné, že tato činnost se stává účinnou v boji s tímto fenoménem dnešní společnosti.

Cílem prevence není jenom snížení kriminality mládeže, ale i zapojení společnosti do tohoto procesu, její ochrana a také zlepšení vzájemné komunikace mezi spolupracujícími subjekty. Tato součinnost je na velmi dobré úrovni, kdy velkou měrou k této věci přispívá spolupráce s odborem sociálních věcí a zdravotnictví, odboru školství, Probační mediační služby, Střediska výchovné péče, bezpečnostně-dopravní komise města, ale i nestátních neziskových organizací (K-Centra a Mateřského centra Matylda). Boj proti kriminalitě mládeže nabývá stále

většího společenského významu. S ohledem na charakter této problematiky je třeba přijímat adekvátní systémové kroky nabízející dlouhodobé a systematické řešení boje proti kriminalitě mládeže.

Jedním z důležitých bodů by mělo být posílení tabulkových míst policistů na úseku vyšetřování trestné činnosti mládeže, zpracování metodických postupů ke zlepšení komunikace i spolupráce mezi jednotlivými institucemi a zkvalitnění systému vzdělávání pracovníků kriminální kariéry dětských delikventů.

V současné době se apeluje na preventivní činnost policie a dle mého názoru se zlepšuje činnost Preventivně informačních skupin, a to jak ve směru komunikace ke školám a institucím, které se zabývají prací s dětmi, tak i medializací práce policie. Propagace úspěchů policie, a to hlavně v preventivní činnosti, kde se klade důraz na působení na děti a rizikové skupiny dospívající mládeže. Tímto se mění k lepšímu i pohled na policii jako celku. Současný systém péče o delikventní mládež v mnoha ohledech selhává, umožňuje propad tisíců dětských delikventů mimo systém, přetrvává ještě pořád administrativně represivní přístup. Systém netvoří ucelený komplex, ale je soustavou mezi sebou nekomunikujících či špatně komunikujících subjektů, je drahý a často neefektivní.

Dalším z dílčích úkolů práce bylo také vyhodnocení preventivní činnosti MěP. Výzkumem bylo zjištěno, že MěP nepracuje v rámci prevence dostatečným způsobem, měla by přehodnotit svoje činnosti ve vztahu k prevenci dětí a mládeže a ve větší míře spolupracovat s Policií ČR. Zároveň by se měla MěP větší měrou podílet na mimoškolních aktivitách směřující k preventivní činnosti dětí a mládeže a zvýšit svojí aktivitu i ve spolupráci se strážníky obecní policie v menších regionech. Zde nebyla zjištěna žádná aktivita týkající se preventivní činnosti na školách menších měst v oblasti Příbramska. Právě v těchto městech by měli zástupci městských rad a zastupitelstev aktivně komunikovat s preventivní skupinou MěÚ Příbram a koordinovat činnost ve vztahu k prevenci na školách a volnočasových aktivitách dětí. Měly by být uvolněny finanční prostředky pro preventivní činnost z rozpočtů těchto měst a měl by být tento projekt nastartován, protože právě děti a současná mládež je nastupující generací pro vytváření dobrých podmínek pro společnost.

Velký význam při utváření osobnosti člověka má rodina, která by měla vytvořit dětem příjemné prostředí plné lásky, podpory, komunikace a důvěry. Prevenci závadového chování by měli věnovat důslednou pozornost hlavně rodiče,

a to již od útlého věku dětí a nabízet jim účelné a kvalitní využití volného času. Je důležité, aby se rodiče nejen zajímali o to, jak a s kým tráví jejich děti svůj volný čas, nýbrž aby oni sami věnovali svým dětem dostatek času a pozornosti. Především by se měli snažit zprostředkovávat svým potomkům vhodné volnočasové aktivity, jako jsou zájmové kroužky zaměřené na kulturu, turistiku, techniku, přírodu, sport a jiné. Na takových základech by následně měla přiměřeně budovat svou osvětu školská zařízení a právě již zmiňovaná zájmová sdružení soustřeďující děti a mladistvé. Provedeným výzkumem bylo zjištěno, že v teritoriu města Příbram je na velmi dobré úrovni propojení právě občanských neziskových sdružení s orgány pracovní skupiny prevence kriminality. Zájmové sdružení se snaží důsledně vyplnit volnočasové aktivity dětí a mládeže pořádáním různých akcí pro děti a mládež. Prostřednictvím těchto pozitivně zaměřených aktivit by mělo docházet k rozvoji vzájemného dialogu dětí s rodiči a také školskými zařízeními a zájmovými sdruženími.

Mělo by také dojít k důslednějšímu postihu rodičů, kteří zneužívají své trestně neodpovědné děti k páchání trestné činnosti. Především je nutno věnovat zvýšenou pozornost vyhledávání případů násilí v rodinách. Zapojovat zvláště mladé lidi do vytváření preventivních projektů a umožnit jim spolurozhodování o obsahu preventivních činností. Je zřejmé, že je nutno se problematikou kriminality stále ve větší míře zabývat a rozvíjet způsoby spolupráce zainteresovaných subjektů, případně hledat cesty nové.

Kvalitní prevence kriminality je efektivnější a hospodárnější než podpora represe a systému trestní justice. Je to ale dlouhodobý osvětový přístup, jehož pozitivní výsledky lze spatřit až v delším časovém horizontu. Myslím si, že dnešní doba je natolik vyspělá, a mládež natolik o všem informovaná, že by si mohli uvědomovat rizika spojená se špatným chováním. Moc dobře ví, co znamená delikventní chování, jak snadné je sklouznout k alkoholu, drogám nebo gamblerství, tak proč je to stále tak láká? Je to pouze ze zvědavosti? Odpověď zní „ano“, ve většině případů je riziko vzniku delikventního chování, pouze vlivem špatných přátel. Rodina je ale tím nejdůležitějším v životě každého člověka. Vždyť dítě je to nejbáječnější co člověk v životě dokáže, tak nenechme tyto děti jít špatnou životní cestou... i oni budou mít děti!

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. AUGER, M. T., BOUCHARLAT, CH., *Učitel a problémový žák*. Praha: Portál, 2005. 121 s. ISBN 80-7178-907-0.
2. BÁRTLOVÁ, S., MOULISOVÁ, M., *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš., a přeprac. vyd. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-731-5071-9.
3. BÁRTLOVÁ, S., MOULISOVÁ, M., *Sociální patologie: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Brno: IDVPZ, 1998. 53 s. ISBN 80-701-3259-0.
4. GJURICOVÁ, J., Aktuální stav a východiska ke snižování trestné činnosti dětí a mládeže. *Policista*. 1999, roč. 5, č. 1, příloha. ISSN 1211-7943.
5. HAYES, N., GJURIČOVÁ, J., *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. 166 s. ISBN 80-717-8763-9.
6. CHMELÍK, J. *Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži*. 2. upr. vydání. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 1998. 122 s. ISSN 1211-7959.
7. JEDLIČKA, R., KOŤA, J., *Aktuální problémy výchovy: analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: integrace školní a sociální*. Praha: Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-718-4555-8.
8. KAISER, G., *Kriminologie: úvod do základů*. C. H. Beck, 1994, 268 s. ISBN 80-717-9002-8.
9. KOLÁŘ, Michal. *Skrytý svět šikanování ve školách: příčiny, diagnostika a praktická pomoc*. Praha: Portál, 1997. 127 s. ISBN 80-7178-123-1.
10. MATĚJČEK Z., KROFTOVÁ, A., *Rodiče a děti*. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-717-8226-2.
11. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z., *Děti, rodina a stres*. Praha: Grada, 1994. 214 s. ISBN 80-85824-06-X.
12. MATOUŠEK, O., *Základy sociální práce: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-226-2.
13. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A., *Základy sociální práce: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.

14. SCHMEIDLER, K., Životní prostředí města a sociální patologie *Policista*. 2005, roč. 11, ISSN 1211-7943.
15. ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. Praha: Portál, 1995. 95 s. ISBN 80-717-8049-9.
16. VÁGNEROVÁ, K., a kol. *Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče*. Praha: Portál, 2009. 147 s. ISBN 978-80-7367-611-7.
17. VEČERKA, K., MOULISOVÁ, M., *Občané o kriminalitě a prevenci: závěrečná zpráva z výzkumu veřejného mínění*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007. 112 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-571.
18. VÍTKOVÁ, M., *Integrativní speciální pedagogika: integrace školní a sociální*. 2. rozš. A přeprac. vyd. Editor Marie Vítková. Překlad Helena Válková. Brno: Paido, 2004. 463 s. Právnícké učebnice (C. H. Beck). ISBN 80-731-5071-9.
19. ZAPLETAL, J., KOŤA, J., *Prevence kriminality: integrace školní a sociální*. 3., přeprac. vyd. Editor Marie Vítková. Překlad Helena Válková. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2008. 108 s. Právnícké učebnice (C. H. Beck). ISBN 978-80-7251-270-6.
20. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex Publishing, 2004. 146 s. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-867-9505-5.

Elektronické zdroje

1. Město Příbram *Městský program prevence kriminality na rok 2012*. [online]. 2010. [cit 2013-03-13]. Dostupné z [www:<http://pribram-city.cz/index.php?vid=1798>](http://pribram-city.cz/index.php?vid=1798).
2. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy *Prevence kriminality a sociální začleňování mládeže*, [online]. 2009. [cit. 2013-01-02]. Dostupné z [http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/prevence-kriminality-a-socialni-zaclenovani-mladeze>](http://www.msmt.cz/strukturalni-fondy/prevence-kriminality-a-socialni-zaclenovani-mladeze).
3. Ministerstvo spravedlnosti *Prevence kriminality*, [online]. 2012. [cit. 2013-02-02]. Dostupné z [www:<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&v=1>](http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&v=1).
4. Ministerstvo vnitra, policejní prezidium České republiky, *Statistický výkaz za období od 10. 10. 2012 do 31. 3. 2013 – Česká republika*. [online]. 2012. [cit.

2013-2-01]. Dostupný na www:
<http://www.mvcr.cz/statistiky/krim_stat/2013/01_001.xls>.

5. Ministerstvo zdravotnictví, *Prevence kriminality*, [online]. 2010.[cit. 2013-02 – 03]. Dostupné z www: <[http //www.mzcr.cz/dokumenty/metodika-ministerstva-zdravotnictvi-pro-pridelovani-neinvesticnich-financnich-prostredku-na-program-pece-o-deti-a-dorost-a-na-program-prevence-kriminality-pro->](http://www.mzcr.cz/dokumenty/metodika-ministerstva-zdravotnictvi-pro-pridelovani-neinvesticnich-financnich-prostredku-na-program-pece-o-deti-a-dorost-a-na-program-prevence-kriminality-pro->)>.
6. Problémová mládež, článek *Časopis 100+1*. [online]. 2008. č. 9 [cit. 2013-02- 02]. Dostupné z WWW: <<http://www.stoplus.cz/archiv/mladez.html>>.

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Trestní zákoník, Zákon č. 40, ve snění zákona č. 306/2009 Sb. ze dne 1. ledna 2010, tarif. In. *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2009. částka 11, s. 354-464.
2. ČESKO. Zákon č. 218/2003 Sb., ze dne 25. června 2003 o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Česká republika*. 2003. částka 79, s. 4030-4064.

Seznam příloh:

1. Graf č. 1 Rozdělení věkových kategorií
2. Graf č. 2. Poměr chlapců a dívek dotazníkového šetření
3. Graf č. 3. Rodinné poměry respondentů
4. Bydliště respondentů dotazníkového šetření
5. Docházka do typu školského zařízení
6. Vyhodnocení znalostí termínu prevence kriminality
7. Setkání s policisty Policie České republiky ohledně prevence kriminality
8. Vyhodnocení působení Policie České republiky na prevenci
9. Vyhodnocení setkání se strážníky MěP v rámci prevence
10. Vyhodnocení působení strážníků MěP na prevenci
11. Dotazník pro žáky ZŠ a Středních škol

Příloha č. 1

Otázka č. 1 rozdělení věkových kategorií respondentů, kteří se zúčastnili šetření

Graf č. 1

Vyhodnocení: Věk 7 – 10 let 38%

Věk 11 – 15 let 31%

Věk 16 - 18 let 31%

Příloha č. 2

Výzkumná otázka č. 2: poměr chlapců a dívek v dotazníkovém šetření

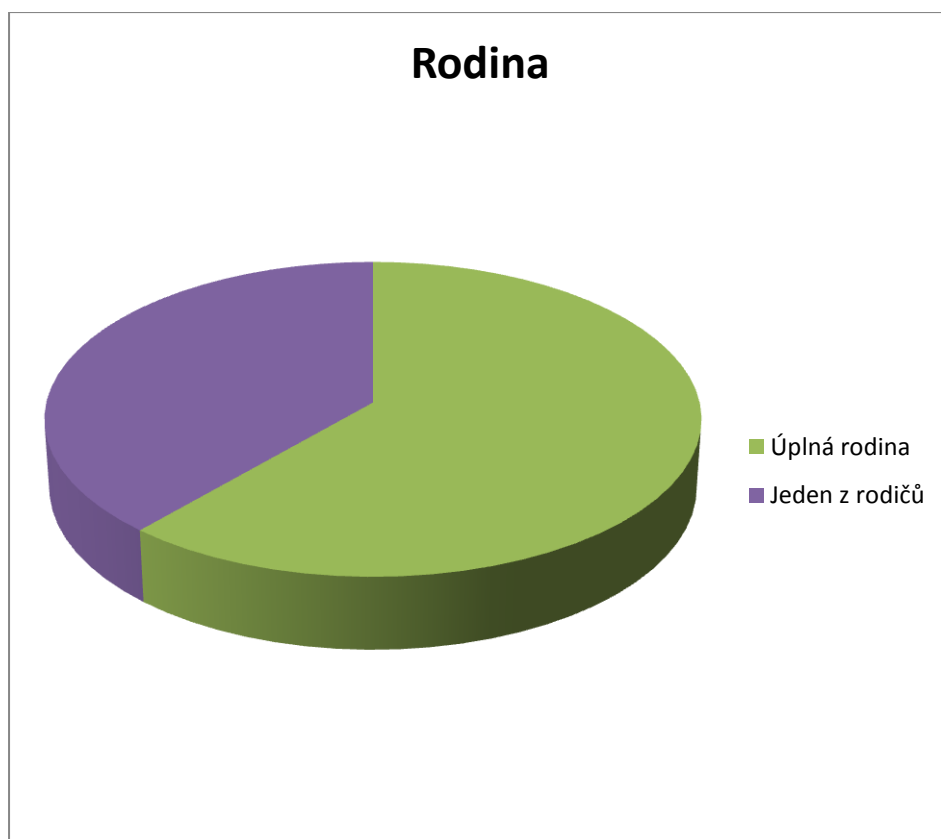

Graf č. 2

Vyhodnocení: Dívky 54%
Chlapci 46%

Příloha č. 3

Výzkumná otázka č. 3 Žijete v úplné rodině nebo s jedním z rodičů

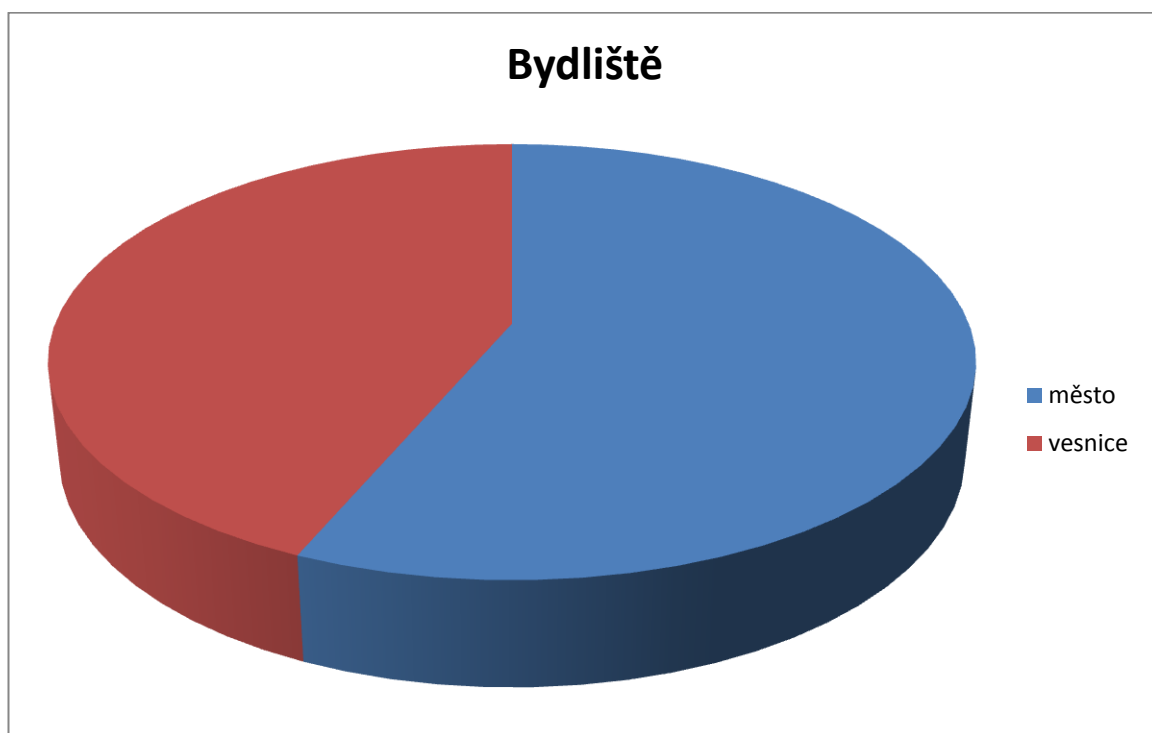

Graf č. 3

Vyhodnocení: Úplná rodina 61%
Jeden z rodičů 39%

Příloha č. 4

Výzkumná otázka č. 4: Bydlíte na vesnici, nebo v městské části.

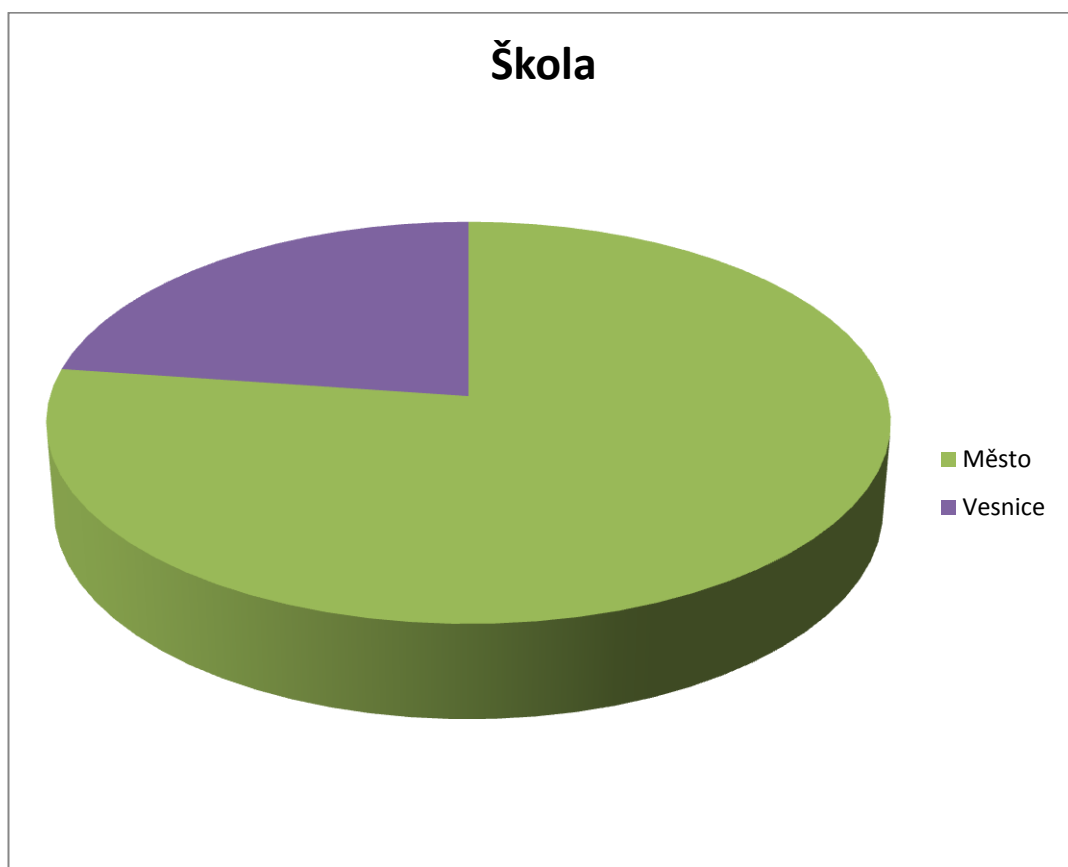

Graf č. 4

Vyhodnocení: Město 56%
Vesnice 44%

Příloha č. 5

Výzkumná otázka č. 5: Kde navštěvujete školské zařízení

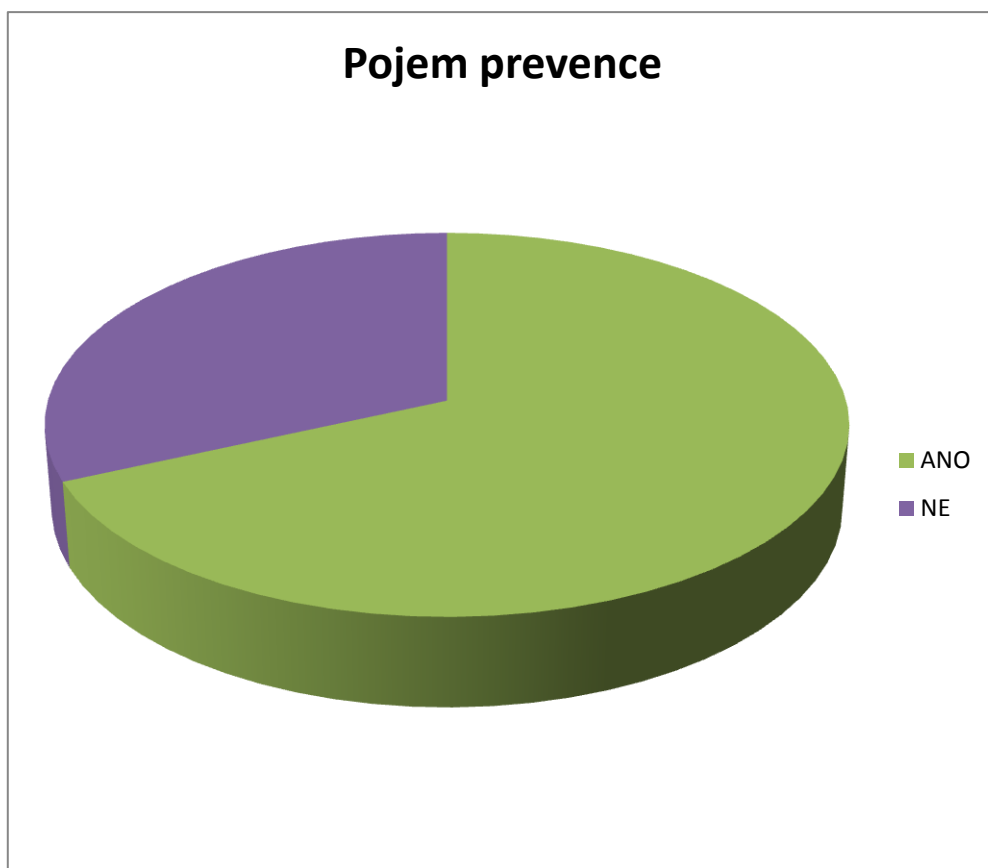
Graf č. 5

Vyhodnocení: Městská škola 77%

Venkovská škola 23%

Příloha č. 6

Výzkumná otázka č. 6 Setkali jste se již s pojmem nebo programem „ prevence kriminality“?

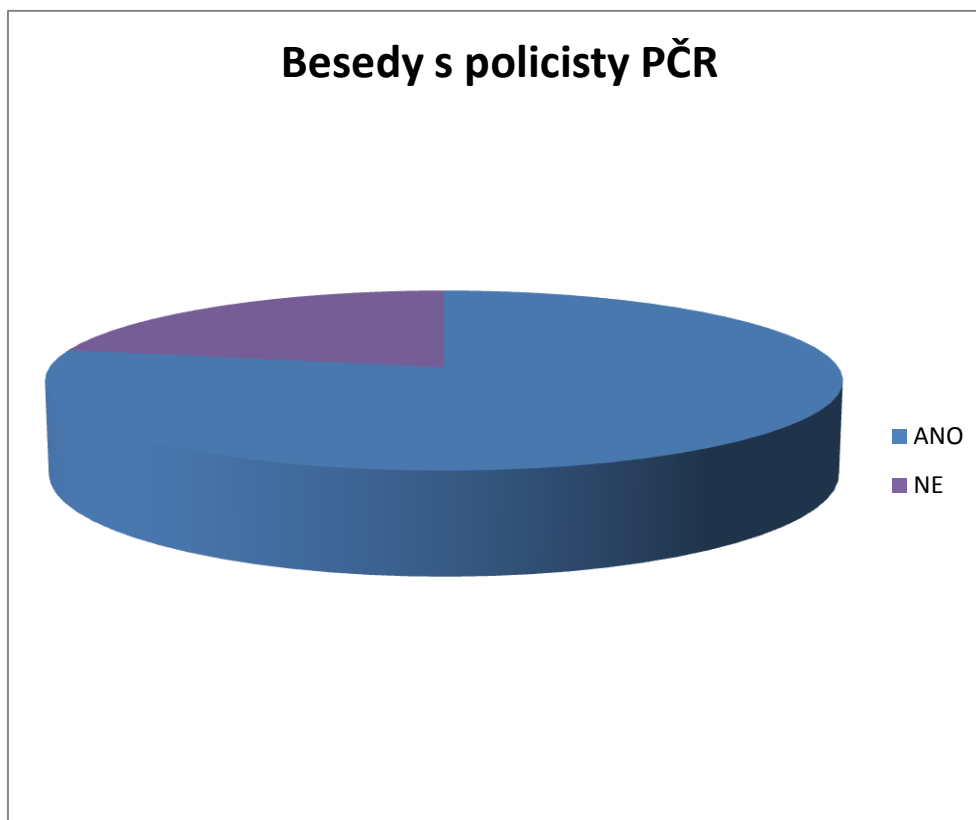
Graf č. 6

Vyhodnocení: Pojem prevence Ano 68%

Ne 32%

Příloha č. 7

**Výzkumná otázka č. 7 Probíhají na Vaší škole besedy nebo setkání s policisty
Policie České republiky ohledně prevence
kriminality dětí a mládeže?**

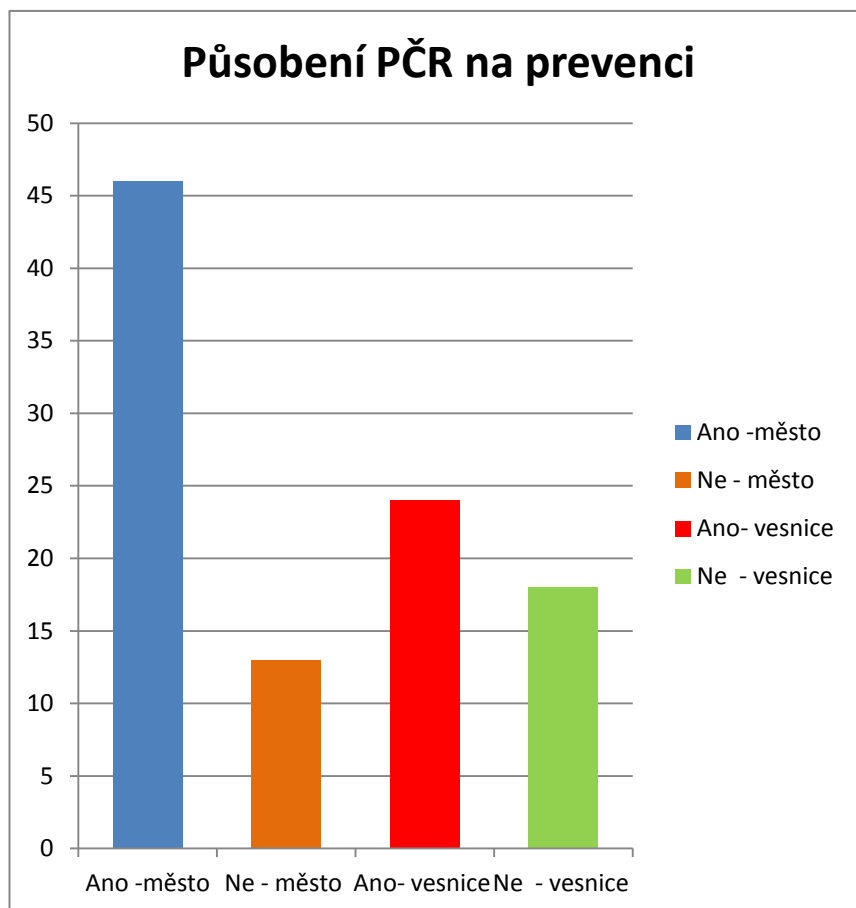
Graf č. 7

Vyhodnocení: Ano 78%

Ne 22%

Příloha č. 8

Výzkumná otázka č. 9 Myslíte si, že Policie ČR dostatečně působí svou prevencí na kriminalitu dětí a mládeže?

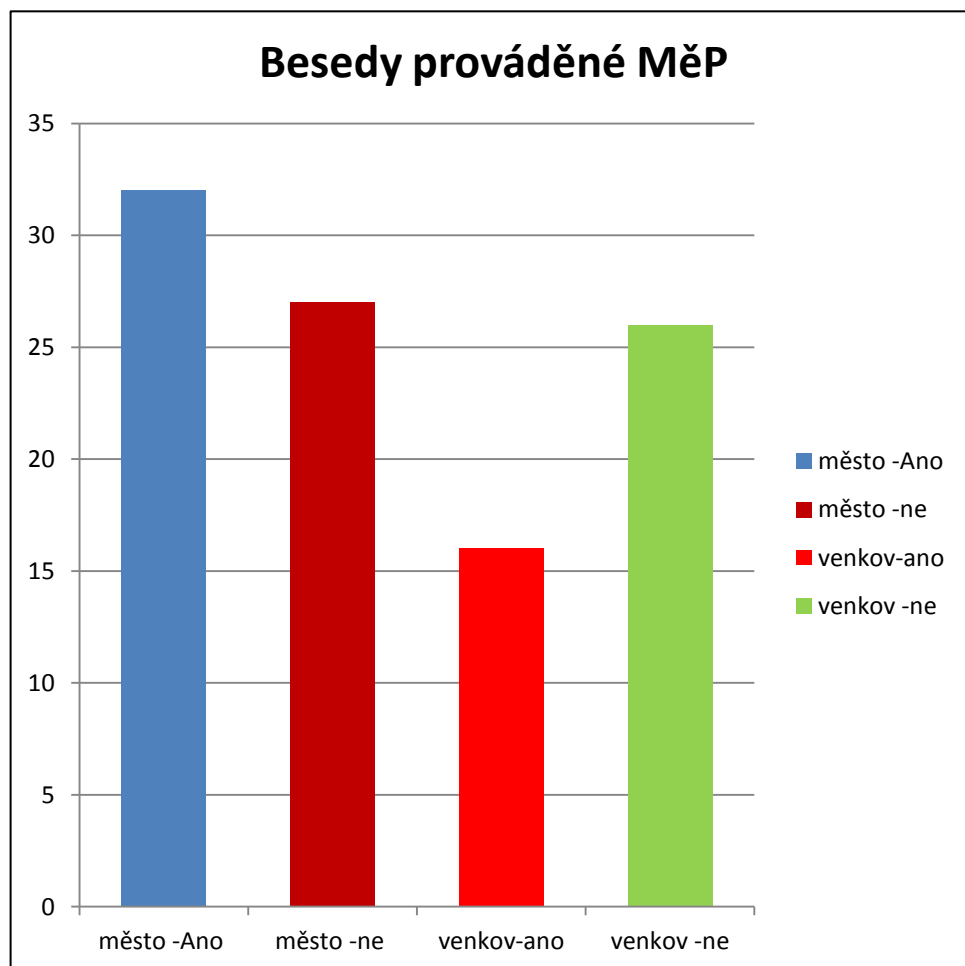
Graf č. 8

**Vyhodnocení působení PČR na prevenci: město: Ano 77 %
Ne 23 %**

**venkov: Ano 52 %
Ne 48 %**

Příloha č. 9

Otázka č. 10. Probíhají na Vaší škole besedy nebo setkání se strážníky městské policie ohledně prevence kriminality dětí a mládeže?

Graf č. 9

Vyhodnocení: město: Ano 54%

Ne 46%

venkov: Ano 38%

Ne 62%

Dotazník pro žáky ZŠ a Středních škol.

Dobrý den,

jmenuji se Zdeněk Černožorský, jsem studentem VŠERS Příbram, studijní obor Bezpečnostně právní činnost. Pro bakalářskou práci na téma Kriminalita dětí a mládeže - aspekty kriminality dětí a mládeže v okrese Příbram potřebuji provést kvantitativní výzkum týkající se dané problematiky. Proto si Vás dovoluji požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který je zcela anonymní.

1. Věk?

- a) od 7 do 10 let
- b) od 11 do 15 let
- c) od 16 do 18 let

2. Jste?

- a) muž
- b) žena

4. Bydlíte na vesnici nebo v městské části?

- a) vesnice
- b) město

3. Žijete v úplné rodině nebo pouze s jedním z rodičů?

- a) úplné rodině
- b) s jedním z rodičů

5. Kde navštěvujete školské zařízení?

- a) městská škola
- b) škola umístěná v některé z obcí okresu Příbram

6. Setkali jste se již s pojmem, nebo programem „Prevence kriminality“

- A) ano
- b) ne

7. Probíhají na Vaší škole besedy nebo setkání s policisty Policie České republiky ohledně prevence kriminality dětí a mládeže?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Pokud besedy nebo setkání s policisty proběhla, napište, čeho se týkala

.....

9. Myslíte si, že Policie ČR dostatečně působí svou prevencí na kriminalitu dětí a mládeže?

- a) ano
- b) ne

10. Probíhají na Vaší škole besedy nebo setkání se strážníky městské policie ohledně prevence kriminality dětí a mládeže?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Pokud besedy nebo setkání s městskými strážníky proběhla, napište, čeho se týkala

.....

12. Myslíte si, že strážníci městské policie dostatečně působí svou prevencí na kriminalitu dětí a mládeže?

- a) ano
- b) ne

13. Probíhají na Vaší škole jiné akce týkající se prevence kriminality. Pokud ano, napište, kdo je prováděl a čeho se týkala

.....

14. Váš názor na prevenci kriminality, co by mělo být v programech zdůrazněno a jakým směrem by se měly programy směřovat. (volnou formou, není povinné).

.....